

Fylkesmennene og kommunene

Kontaktperson: For kommunen: Fylkesmannen
For fylkesmannen: Landbruksdirektoratet v/ seksjon direktetilskudd

Vår dato: 03.11.2015

Vår referanse: 15/1

Rundskriv erstatter: Rundskriv 2015-26

Kommentarer til forskrift om produksjonstilskudd og avløsertilskudd i jordbruket

Vilkårene for å motta produksjonstilskudd og tilskudd til avløsning ved ferie og fritid står i forskrift 19. desember 2014 om produksjonstilskudd og avløsertilskudd i jordbruket. Forskriften trådte i kraft 1. januar 2015, og er å finne på www.lovdata.no og www.landbruksdirektoratet.no. Utmålingsreglene for hvor mye tilskudd hver enkelt søker kan gis, herunder tilskuddssatsene, soner, driftssenter og definisjoner av husdyrslag og vekstgrupper, går fram av jordbruksavtalen. Hvilke tilskudd foretaket kan søke på ved hver søknadsomgang og hva som er registreringsdato/periode, er også fastsatt i jordbruksavtalen. Hovedtrekkene i jordbruksavtalens utmålingsregler for disse tilskuddene er gjengitt i veiledningsheftet.

Dette rundskrivet erstatter rundskriv 2015-26, og kommenterer reglene i forskrift om produksjonstilskudd og avløsertilskudd i jordbruket. For behandlingen av søknader gjelder reglene i forvaltningsloven. De viktigste av disse reglene er omtalt i rundskriv om saksbehandlingsrutiner for den aktuelle søknadsomgangen (saksbehandlingsrundskrivet). Der er det også omtalt nærmere rutiner for håndtering av tilskuddssøknadene. Veiledningsheftet for søknad om produksjonstilskudd i jordbruket og tilskudd for avløsning ved ferie og fritid (SLF-005) blir publisert i juli hvert år. Veiledningsheftet gir en sammenfattet informasjon om hvordan søknaden skal fylles ut, hvordan tilskuddene blir beregnet og henvisning til reglene som gjelder.

INNHOLD

KOMMENTARER TIL FORSKRIFT OM PRODUKSJONSTILSKUDD OG AVLØSERTILSKUDD I JORDBRUKET	1
1. FORMÅL	4
2. GRUNNVILKÅR.....	4
2.1. <i>GENERELT OM GRUNNVILKÅRENE</i>	4
2.2. <i>SØKER MÅ VÆRE ET FORETAK</i>	4
2.3. <i>VANLIG JORDBRUKSPRODUKSJON</i>	5
2.4. <i>PRODUKSJONEN MÅ FOREGÅ PÅ LANDBRUKSEIENDOM</i>	7
2.5. <i>UNNTAK FOR TILSKUDD TIL BIRØKT</i>	8
2.6. <i>PRAKTISERING AV REGELVERKET FOR PRODUKSJONSTILSKUDD I FORBINDELSE MED FLOMSKADE ELLER SEN VÅRONN</i>	8
3. TILSKUDD TIL HUSDYR.....	8
3.1. <i>GENERELT OM TILSKUDD TIL HUSDYR</i>	9
3.2. <i>FORMÅL MED TILSKUDD TIL HUSDYR.....</i>	9
3.3. <i>KRAVET TIL Å DISPONERE DYRENE.....</i>	9
3.4. <i>TILSKUDD TIL BEVARINGSVERDIGE STORFERASER</i>	10
3.5. <i>DRIFTSTILSKUDD TIL MELKEPRODUKSJON</i>	10
3.6. <i>TILSKUDD TIL ØKOLOGISK HUSDYRPRODUKSJON.....</i>	10
3.7. <i>DRIFTSTILSKUDD TIL SPESIALISERT STORFEKJØTTPRODUKSJON</i>	10
4. TILSKUDD TIL JORDBRUKSAREAL	11
4.1. <i>GENERELT OM TILSKUDD TIL JORDBRUKSAREAL</i>	11
4.2. <i>FORMÅL MED TILSKUDD TIL JORDBRUKSAREAL</i>	11
4.3. <i>KRAV OM Å DISPONERE OMSØKT AREAL.....</i>	11
4.4. <i>KRAV OM AT FORETAKET «DRIVER AKTIVT»</i>	12
4.5. <i>GROVFØRSALG.....</i>	13
4.6. <i>OPPSTART OG UTVIDELSE AV GROVFØRBASERT HUSDYR-/GROVFØRPRODUKSJON FOR SALG</i>	13
4.7. <i>TILSKUDD TIL ØKOLOGISK LANDBRUK.....</i>	13
4.8. <i>MILJØKRAVENE – INNGREP I KULTURLANDSKAPET OG KRAV TIL VEGETASJONSSONE</i>	14
5. TILSKUDD TIL GRØNT- OG POTETPRODUKSJON.....	15
5.1. <i>GENERELT OM TILSKUDD TIL GRØNT- OG POTETPRODUKSJON</i>	15
5.2. <i>VARENE MÅ LEVERES TIL GODKJENT OMSETNINGSLEDD</i>	16
6. TILSKUDD TIL AVLØSNING VED FERIE OG FRITID.....	16
6.1. <i>GENERELT OM TILSKUDD TIL AVLØSNING</i>	16
6.2. <i>GRUNNLAG OG PERIODE FASTSATT AV JORDBRUKSOPPGJØRET</i>	16
6.3. <i>FAKTISKE UTGIFTER TIL AVLØSNING</i>	17
6.4. <i>KRAV TIL AVLØSEREN</i>	17
6.5. <i>OVERDRAGELSE AV VIRKSOMHET, NYETABLERTE FORETAK OG FORETAK SOM AVSLUTTER HUSDYRPRODUKSJON</i>	17
6.6. <i>AVLØSERTILSKUDD KAN IKKE GIS TIL SKOLER SAMT ANDRE OFFENTLIGE OG PRIVATE INSTITUSJONER</i>	18
7. DRIFTSFELLESSKAP.....	18
7.1. <i>UTMÅLINGSBESTEMMELSEN I § 7</i>	18
7.2. <i>BAKGRUNN FOR DRIFTSFELLESSKAPSREGELEN I ANDRE LEDD.....</i>	19
7.3. <i>INNHOLDET I DRIFTSFELLESSKAPSBEGREPET.....</i>	19
7.4. <i>HVORDAN GÅ FREM FOR Å KONSTATERE DRIFTSFELLESSKAP?</i>	20
7.4.1. <i>Oversikt over prosessen med å gjøre en driftsfellesskapsvurdering.....</i>	20
7.4.2. <i>Helhetsvurdering og konklusjon.....</i>	21

7.4.3.	Når bør kommunen vurdere driftsfellesskap?.....	21
7.4.4.	Hvilke forhold bør undersøkes nærmere i driftsfellesskapsaker?	22
7.5.	VURDERING AV PERIODE FOR DRIFTSFELLESSKAP	26
7.6.	AVKLARING AV FAKTISKE FORHOLD – DOKUMENTASJON	27
7.7.	SAMME PRODUKSJON	27
7.8.	FORETAK SOM IKKE HENTER UT MERTILSKUDD.....	27
7.9.	AVKORTING VED FEILOPPLYSNING OM DRIFTSFELLESSKAP.....	27
7.10.	SÆRLIG OM FORHOLDET TIL REGELVERKET FOR HUSDYRKONSESJON	28
8.	SØKNAD OG UTBETALING	28
9.	ADMINISTRASJON, DISPENSASJON OG KLAGE.....	29
9.1.	VEDTAK	29
9.2.	DISPENSASJON	29
9.2.1.	Generelt om vilkårene og vurderingen.....	29
9.2.2.	Gjennomgang av bestemmelser det kan dispenseres fra	30
9.3.	KLAGE.....	31
10.	OPPLYSNINGSPLIKT OG KONTROLL	31
11.	AVKORTING VED REGELVERKSBRUDD	32
11.1.	VED BRUDD PÅ ANNET REGELVERK	33
11.2.	VED BRUDD PÅ BESTEMMELSER VEDRØRENDE GJØDSLINGSPLAN ELLER JOURNAL OVER PLANTEVERN MIDLER.....	33
11.2.1.	Om avkortningens størrelse generelt for § 11	34
11.3.	TILBAKEHOLD AV TILSKUDD	35
12.	AVKORTING VED FEILOPPLYSNINGER OG FRISTOVERSITTELSE	35
13.	TILBAKEBETALING OG RENTER MV.....	36

1. Formål

I forskriften § 1 heter det:

Formålet med tilskudd etter forskriften er å bidra til et aktivt og bærekraftig jordbruk innenfor de målsettinger Stortinget har trukket opp.

Formålsparagrafen knytter forskriften til Stortingets føringer med hensyn til målene for landbrukspolitikken. Målsettingene for den gjeldende landbrukspolitikken finnes blant annet i Meld. St. 9 (2011–2012) Landbruks- og matpolitikken og i Prop. 106 S (2013–2014) Jordbruksoppgjøret 2014.

Formålet for de enkelte tilskuddsordningene er også beskrevet i den årlige budsjettproposisjonen Prop. 1 S fra Landbruks- og matdepartementet, og gjengitt i kommentarene her til de enkelte bestemmelsene i forskriften.

2. Grunnvilkår

For å kunne motta tilskudd etter forskriften, må foretaket oppfylle visse grunnvilkår. Disse fremgår av forskriften § 2, der det heter:

Tilskudd etter forskriften kan gis til foretak som er registrert i Enhetsregisteret og som driver vanlig jordbruksproduksjon på én eller flere landbrukseiendommer med de dyreslag eller de vekstgruppene det søkes tilskudd for, slik disse gruppene til enhver tid er definert i medhold av jordbruksavtalen.

Foretak som bare søker tilskudd til bikuber er unntatt fra kravet om at produksjonen må drives på én eller flere landbrukseiendommer.

2.1. Generelt om grunnvilkårene

Oppsummert stilles følgende vilkår for å kunne motta tilskudd etter denne bestemmelsen:

- Søker må være et foretak registrert i Enhetsregisteret innen søknadsfristen for den aktuelle søknadsomgangen
- Foretaket må drive vanlig jordbruksproduksjon
- Produksjonen må foregå på en eller flere landbrukseiendommer (unntak for foretak som kun søker produksjonstilskudd til birøkt)

I tillegg til grunnvilkårene som følger av forskriften § 2 er det satt egne vilkår for de ulike tilskuddene i forskriftens §§ 3 - 6. For nærmere omtale av disse vilkårene, se kapitlene 3 til 6.

Fylkesmannen kan i særlige tilfeller dispensere fra enkelte vilkår i forskriften med hjemmel i § 9. For nærmere omtale av dette, se kapittel 9.2.

2.2. Søker må være et foretak

For å kunne motta tilskudd etter forskriften må søker være et foretak registrert i Enhetsregisteret før søknadsfristen for den aktuelle søknadsomgangen. Når forskriften bruker begrepet «foretak» innebærer dette at alle typer selskaper vil være tilskuddsberettiget, under forutsetning av at de oppfyller forskriftens øvrige vilkår. Et foretak kan være organisert som et enkeltpersonforetak (ENK), eller andre former for selskapsdannelser som for eksempel ansvarlig selskap (ANS/DA) eller aksjeselskap (AS).

En person kan skille ut deler av sin virksomhet, for eksempel kornproduksjon, i et eget foretak. Et slikt foretak kan omfatte hele eller deler av flere landbrukseiendommer, og kan også være et samarbeid mellom flere personer. En person som driver med grønnsaker, korn og gris, kan for eksempel organisere grønnsakproduksjonen sin i et aksjeselskap. I tillegg kan personen drive et annet foretak sammen med andre kornprodusenter. Dette foretaket kan organiseres som for eksempel ansvarlig selskap eller aksjeselskap. Svineproduksjonen kan drives videre i enkeltpersonforetak. De ulike foretakene kan drive areal på flere forskjellige landbrukseiendommer.

Ved oppdeling av driften i flere foretak er det viktig å være klar over utmålingsregelen i forskriftens § 7. Ved samarbeid gjelder spesielle regler for hvordan tilskuddet utmåles av hensyn til differensieringen i tilskuddssatsene. Dette gjelder:

- tilskudd til husdyr
- toppavgrensning i tilskudd til husdyr
- driftstilskudd
- distriktstilskudd til frukt, bær og veksthusgrønnsaker (kvantumsavgrensning på tilskudd for tomat, slangeagurk og salat)
- tilskudd til avløsning

2.3. Vanlig jordbruksproduksjon

Et grunnleggende vilkår for å kunne motta tilskudd etter forskriften, er at søker faktisk driver en reell jordbruksproduksjon. Vilkåret om ”vanlig jordbruksproduksjon” i forskriftens § 2 første ledd fungerer dermed som en mulighet for å avskjære tilskudd til ”unormal” produksjon som av ulike årsaker ikke rammes av de øvrige vilkårene.

For å oppfylle vilkåret om ”vanlig jordbruksproduksjon” må produksjonen ha et næringsmessig preg. Om vilkåret er oppfylt, må vurderes ut fra et jordbruksfaglig skjønn. I vurderingen skal hver enkelt produksjon holdes opp mot en standard knyttet til god agronomisk praksis og godt husdyrhold. Vedtaket om avslag må være begrunnet ut fra dette, jf. forvaltningsloven § 24. Utgangspunktet for vurderingen av hva som er ”vanlig jordbruksproduksjon” er objektive gjennomsnittsbetraktninger på aktiviteter eller resultater tilknyttet den type produksjon som vurderes. Et hvert avvik fra hva som regnes som ”vanlig” vil **ikke** være grunnlag for å avskjære tilskudd med den begrunnelse at det ikke drives ”vanlig jordbruksproduksjon”. Det skal legges inn en ”sikkerhetsmargin” for å ta høyde for ulike driftsformer og normal variasjon i driften.

Etter omstendighetene kan lokale forhold være relevante i vurderingen, for eksempel der lav avdrått i et sauehold skyldes uventede store rovdyrtaap. I en viss utstrekning er det også adgang til å ta individuelle hensyn, det vil si å akseptere særegne forhold hos den enkelte produsent, så lenge dette ikke bryter med hva som objektivt sett kan oppfattes som en forsvarlig og god drift.

- *Areal- og kulturlandskapstilskudd*

Ved arealbaserte produksjoner er det vanskelig å fastsette gjennomsnittlige avlingskrav som utgangspunkt for kravet til ”vanlig jordbruksproduksjon”. Planteproduksjonen varierer i større grad mellom år og de lokale forhold, enn hva som gjelder innenfor husdyrproduksjon. Dersom avlingsnivået i vesentlig grad skiller seg negativt ut fra tilsvarende produksjoner i tilsvarende områder, kan det være et tegn på at det ikke drives vanlig jordbruksproduksjon. Hva som er vanlig henger nøye sammen med vilkåret i § 4 om at arealet skal drives aktivt. For en nærmere redegjørelse av kravet til aktiv drift, se kap. 4.4.

- *Tilskudd til melkeku, ammeku og øvrige storfe*

Det må være en viss avdrått for at det skal kunne gis tilskudd for husdyrproduksjon. Ifølge jordbruksavtalen er det et krav om at ammekyr og melkekyr må ha kalvet i løpet av de siste 15 måneder.

Dersom snittleveransen av melk, per melkeku, er unormalt lav, vil det kunne indikere at det ikke drives vanlig jordbruksproduksjon. I høringsnotatet til ny forskrift er dette kravet konkretisert som et krav til at melkeleveransen bør ligge på minst halvparten av gjennomsnittsavdrått per årsku på landsbasis for å kunne karakteriseres som ”vanlig”. I konvensjonell melkeproduksjon ligger gjennomsnittsavdrått per årsku på landsbasis på ca. 7 200 liter. Leveranse som ligger på under halvparten av dette, dvs. under 3 600 liter, vil i utgangspunktet vanskelig kunne karakteriseres som ”vanlig”. For produksjoner som for eksempel drives økologisk eller hvor det brukes gamle raser med lavere gjennomsnittsyttelse, skal man i vurderingen ta utgangspunkt i gjennomsnittsavdrått for økologisk produksjon eller den aktuelle kurasen.

Fordi kravet til ”vanlig jordbruksproduksjon” skal vurderes skjønnsmessig, vil det i noen grad være adgang til å ta hensyn til særegne forhold hos den enkelte produsent.

Eksempler:

- Sykdom i besetningen kan forklare en lavere melkeleveranse, men lavere avdrått på grunn av dårlig stell og føring vil aldri kunne karakteriseres som ”vanlig”.
- For lokalforedlingsforetak er det relevant om foretaket oppnår en merinntekt av melken selv om omregnet melkemengde ikke oppfyller det generelle minstekravet. For lokalforedlingsforetak kan det også være aktuelt å medregne melk brukt til vareprøver som ikke er rapportert inn som salg. Det forutsettes i så fall av vareprøver kan dokumenteres med regnskapsbilag.

Dersom besetningens gjennomsnittsveranse ligger under halvparten av gjennomsnittsavdrått per årsku på landsbasis fordi melkekyrne veksler mellom å være melkeku og ammeku under samme laktasjon, kan produksjonen vanskelig anses som ”vanlig” melkeproduksjon. Dersom bonden ønsker å la kalvene gå med kua lenger enn hva som er vanlig i en ordinær melkeproduksjon, må han påse at han samtidig klarer å oppnå kravet til gjennomsnittsveranse i besetningen. Når det vurderes om besetningen oppfyller kravet til ”vanlig jordbruksproduksjon”, er det ikke adgang til å fordele totalt antall liter levert melk på et mindre antall dyr for å oppfylle minstekravet til levert mengde. Foretak kan heller ikke omdefinere produksjonen til ammekuproduksjon. Dette skyldes at alle kyr som leverer melk, uansett mengde, vil falle inn under definisjonen av melkeku i jordbruksavtalen. Dersom foretaket ikke kan få tilskudd for kyr i melkeproduksjon, er det likevel åpnet for at foretaket skal kunne gis tilskudd som om besetningen var øvrig storfe.

I en ammekuproduksjon er det salg av kjøtt og livdyr som er inntektsgrunnlaget. Hos noen foretak kan inntekten hovedsakelig skrive seg fra livdyrsalg, mens det er levert en mindre mengde kjøtt. Det vil også være store variasjoner i antall kilo levert kjøtt avhengig av om foretaket slakter kalver eller eldre dyr. På bakgrunn av dette er det vanskelig å oppstille konkrete holdepunkter til produksjonskrav, utover kravet til kalving som er beskrevet ovenfor. Det som må vurderes er om omsetningen står i samsvar med det dyretall det er søkt tilskudd for.

- *Tilskudd for melkegeit*

Det er et liknende krav om minsteleveranse av melk for tilskudd til geitemelkproduksjon. Tall fra Geitekontrollen viser at gjennomsnittsveranse for kilo melk per årsgeit varierer mellom Tines regioner. Gjennomsnittet totalt for Tine var i 2013 på 729 kilo melk per årsgeit.

En leveranse som ligger under halvparten av gjennomsnittet for regionen vil i utgangspunktet vanskelig kunne karakteriseres som ”vanlig” geitemelkproduksjon. På samme måte som for kumelkproduksjon, kan særlige forhold forklare en lavere leveranse, for eksempel sykdom i besetningen. En merinntekt av melken kan spille inn hos lokalforedlingsforetak som etter omregnet melkemengde ikke produserer halvparten av hva regiongjennomsnittet leverer. Flere lokalforedlingsforetak er økologiske, og dette kan i seg selv forklare at en mindre mengde melk går til produksjon.

- *Tilskudd for saueproduksjon*

I en saueproduksjon kommer inntektsgrunnlaget fra salg av kjøtt, livdyr, ull og skinnfeller. Det kreves en viss avdrått for at produksjonen er tilskuddsberettiget. Det må foretas en helhetlig vurdering av om saubesetningen drives på en slik måte at omsetningen står i samsvar med dyretallet.

Det klare utgangspunktet er at alle søyer som ikke skal utrangeres pares. Det er også normalt å pare alle ”førsteårslam”, men dette varierer med driftsformen, og er **ikke** et krav for å oppfylle vilkåret om vanlig jordbruksproduksjon.

Antall fødte lam er et viktig grunnlag for økonomien i saueholdet. Det kreves at besetningen, sett under ett, har en reproduksjonsgrad¹ som ikke ligger vesentlig under landsgjennomsnittet fra Sauekontrollen for den aktuelle sauerasen, for at produksjonen skal regnes som «vanlig». I tillegg må en i den skjønsmessige vurderingen tas hensyn til andre forhold som kan påvirke antall fødte lam og alder på søyene, såfremt produksjonen ut fra et landbruksfaglig skjønn ligger innenfor de krav man kan stille til en forsvarlig og god drift.

Også slaktevekten på lammene må vurderes. Ligger slaktevekten vesentlig under det som er normalt, det vil si mindre enn 70 % av gjennomsnittet for rasen, kan det indikere at produksjonen ikke er ”vanlig”. Slaktevekt må imidlertid vurderes mot avdrått per søye, da høyt lammetall naturlig vil gi noe lavere slaktevekter. Andre forhold som kan være relevante i vurderingen av om slaktevekten er normal er alder på søyene, alder på lam ved slaktetidspunkt, variasjoner i værforhold, samt rovdyraktivitet og annen ytre påvirkning i beiteområdene.

Et tilleggsmoment i vurderingen kan være om foretaket har inntekter fra salg av ull eller skinnfeller jamført med hva som er normal drift med den aktuelle sauerasen.

- *Husdyrtilskudd, beitetilskudd og areal- og kulturlandskapstilskudd for grovfôrareal*

Beitetilskudd og areal- og kulturlandskapstilskudd har andre formål enn husdyrtilskuddet. I tilfeller hvor det er gitt avslag på husdyrtilskuddet grunnet at vilkåret om vanlig jordbruksproduksjon ikke er oppfylt, kan dyrene likevel gi grunnlag for beitetilskudd og areal- og kulturlandskapstilskudd for grovfôrareal. Dette forutsetter at vilkårene for beitetilskudd og areal- og kulturlandskapstilskudd er oppfylt. Dersom det foreligger brudd på annet regelverk, f.eks. dyrevelferdsloven, vil det være aktuelt å avkorte i disse tilskuddene. Slike tilfeller må behandles og utbetales manuelt.

2.4. Produksjonen må foregå på landbrukseiendom

Begrepet landbrukseiendom i forskriften § 2 har liten selvstendig betydning ved siden av kravet om vanlig jordbruksproduksjon. Vilkåret etter denne forskriften vil også være oppfylt når jordbruksproduksjonen drives på en utskilt tomt som kun har driftsbygning. Foretaket som søker om tilskudd må ha et driftssenter, se om dette i saksbehandlingsrundskrivet.

¹ Dvs. antall lam i forhold til antall søyer i besetningen

2.5. Unntak for tilskudd til birøkt

Foretak som bare søker tilskudd til birøkt er unntatt fra kravet om at produksjonen må foregå på én eller flere landbrukseiendommer, jf. § 2 andre ledd. Foretaket som søker tilskudd må likevel ha et driftssenter.

2.6. Praktisering av regelverket for produksjonstilskudd i forbindelse med flomskade eller sen våronn

Foretaket vil ikke kunne oppfylle kravet om «vanlig jordbruksproduksjon» når det ikke er en produksjon på registreringsdatoen. Der avlingen på et areal er ødelagt på registreringsdato, er det i utgangspunktet ikke grunnlag for areal- og kulturlandskapstilskudd etter vilkårene i produksjonstilskuddsforskriften. Det samme gjelder hvis foretaket ikke har fått sådd vekster før registreringsdato på grunn av værforhold.

Fylkesmannen kan imidlertid gi dispensasjon fra produksjonstilskuddsforskriftens krav om «vanlig jordbruksproduksjon» for det aktuelle arealet i slike tilfeller, når vilkårene for produksjonstilskudd ellers er oppfylt, jf. § 9. Dispensasjon må vurderes konkret for hvert foretak som søker om dispensasjon i forbindelse med søknaden om produksjonstilskudd. Det skal ikke gis generelle dispensasjoner for flere foretak.

For at det skal kunne gis dispensasjon etter § 9, må det foreligge et særlig tilfelle. Flomskade som skjer unntaksvis kan være et særlig tilfelle, og gi grunnlag for dispensasjon fra vilkårene i forskriften. Foretak som blir innvilget dispensasjon kan få utmålt areal- og kulturlandskapstilskudd etter jordbruksavtalens satser for den produksjonen (veksten) som ble drevet på arealet da flomskaden inntraff, selv om avlingen ble ødelagt **før** registreringsdatoen. Dette gjelder også om det før registreringsdatoen ble etablert en annen produksjon på arealet. Det vil likevel være avgjørende at foretaket har utført de normale arbeidsoppgavene, og at det kan karakteriseres som en aktiv drift før flom inntraff. Dette må også kunne dokumenteres av foretaket gjennom innkjøp av såkorn, gjødsel etc.

Der det inntreffer unormale forhold **etter** registreringsdato, som fører til skade på avlingen, er det ikke nødvendig med dispensasjon fra fylkesmannen. Se også kapittel 2.3 i dette rundskrivet om vurdere vanlig jordbruksproduksjon. I slike tilfeller kan kommunen fatte vedtak om tilskudd etter en vurdering av hvordan produksjonen ellers er drevet. Der manglende innhøsting skyldes forhold utenfor søkerens kontroll, kan det være grunnlag for å karakterisere produksjonen som vanlig hvis driften ellers ville blitt regnet som agronomisk god. Eksempler på slike forhold kan være flom eller bløte arealer, som hindrer søker i å kjøre ut høsteredskaper eller at det har oppstått kvalitetsforringelse som umuliggjør salg av avlingen mv.

Fremgangsmåten i ovennevnte tilfeller for foretak, kommuner og fylkesmenn er innatt i saksbehandlerrundskrivet.

3. Tilskudd til husdyr

I forskriften § 3 heter det:

Det kan gis tilskudd for husdyr eller bikuber som foretaket disponerer på det tidspunkt eller i den perioden som fremgår av jordbruksavtalen.

Det kan i tillegg gis driftstilskudd til foretak som driver:

- a) *melkeproduksjon, dersom foretaket disponerer kvote, og*
- b) *spesialisert storfekjøttproduksjon.*

Det kan gis ytterligere tilskudd for:

- a) *økologisk husdyrhold, dersom produksjonen drives i samsvar med forskrift 4. oktober 2005 nr. 1103 om økologisk produksjon og merking av økologiske landbruksprodukter og næringsmidler,*
- b) *bevaringsverdige storferaser, som definert i jordbruksavtalen såfremt individet er registrert i Kuregisteret ved Norsk genressursenter,*
- c) *dyr på beite, dersom hoveddelen av det daglige grovfôrinntaket til dyret skjer ved beiting i minimum 16 uker i sone 1-4, og 12 uker i sone 5-7,*
- d) *dyr på utmarksbeite, dersom hoveddelen av det daglige grovfôrinntaket til dyret skjer ved beiting i utmark i minimum 5 uker.*

3.1. Generelt om tilskudd til husdyr

Bestemmelsen omhandler følgende tilskuddsordninger:

- Tilskudd til husdyr
- Tilskudd til lammeslakt
- Driftstilskudd til melkeproduksjon
- Driftstilskudd til spesialisert storfekjøttproduksjon
- Tilskudd til økologisk husdyrproduksjon
- Tilskudd til bevaringsverdige storferaser
- Tilskudd til dyr på beite (beitetilskudd)
- Tilskudd til dyr på utmarksbeite (utmarksbeitetilskudd)

3.2. Formål med tilskudd til husdyr

Formålet med tilskudd til husdyr er å medvirke til å styrke og jevne ut inntektene mellom ulike produksjoner og bruksstørrelser i husdyrholdet. Tilskuddet skal også støtte husdyrhold med dyr av storferaser som er definert som bevaringsverdige.

Formålet med driftstilskudd til melkeproduksjon er å styrke økonomien i melkeproduksjonen, samt jevne ut forskjeller i lønnsomhet mellom foretak av ulik størrelse og mellom bruk i Sør-Norge og Nord-Norge, og mellom Jæren og resten av Sør-Norge. Formålet for driftstilskudd til spesialisert storfekjøttproduksjon er å stimulere storfekjøttproduksjonen og styrke økonomien i spesialisert kjøttfeproduksjon.

Formålet med tilskudd til økologisk husdyrproduksjon er å stimulere til at en større del av landbruksproduksjonen i landet skjer i form av økologisk produksjon.

Formålet med tilskudd til beite er å stimulere til økt beiting. Ordningen skal bidra til pleie av kulturlandskapet, samt en bedre utnytting av utmarksressursene

3.3. Kravet til å disponere dyrene

Foretaket må *disponere* dyrene det søker tilskudd for. Det er ikke adgang til å oppgi dyr som disponeres av andre, på egen søknad. Dersom foretakene er i driftsfellesskap, kan de imidlertid levere en felles søknad for det samlede dyretall og areal de disponerer innenfor driftsfellesskapet, da dyr og arealer disponeres i fellesskap.

Foretaket disponerer dyr når det selv har det daglige ansvaret for dyra, inkludert fôrproduksjon og fôring/stell, i tillegg til å ha det formelle ansvar for hold av dyra, samt selger husdyrprodukter. Forutsetningen er at inntektene av salget har tilfalt foretaket som søker om produksjonstilskudd.

Hvem som er registrert som eier i husdyrregisteret og dyrenes øremerker vil indikere hvem som oppfyller kravet til å disponere dyra. Etter forskrift 9. juli 2010 nr 1131 om sporbarhet og merking av storfe og storfekjøtt mv. og forskrift 30. november 2005 nr 1356 om merking, registrering og rapportering av småfe, er det «dyreholder» som plikter å registrere og øremerke dyra. Ansvarlig dyreholder etter merkeforskriftene vil dermed være identisk med det foretaket som disponerer dyra.

Ved salg av livdyr på registreringsdato er det kjøper som er tilskuddsberettiget. Ved salg av dyr til slakt på registreringsdato er det selger som skal ha tilskuddet.

3.4. Tilskudd til bevaringsverdige storferaser

Forskriften § 3 tredje ledd bokstav b) har bestemmelser om tilskudd til bevaringsverdige storferaser. Det er individer og kalvinger som på registreringsdato er registrert i Kuregisteret ved Norsk Genressurscenter som kan gi grunnlag for et slikt tilskudd. Det er fastsatt ytterligere vilkår for tilskuddet i jordbruksavtalen pkt. 7.6.

3.5. Driftstilskudd til melkeproduksjon

Forskriften § 3 annet ledd bokstav a) har bestemmelser om driftstilskudd til melkeproduksjon. Foretaket må drive melkeproduksjon og disponere kvote jf. forskrift 23. desember 2011 nr. 1502 om kvoteordningen for melk (kvoteforskriften) for å kunne få slikt tilskudd. Å disponere husdyr i melkeproduksjon innebærer at foretaket må drive melkeproduksjon for salg eller lokal foredling. Det kan ikke gis driftstilskudd til foretak som midlertidig eller permanent har lagt ned melkeproduksjonen. Det samme gjelder for foretak hvor produksjonen er så lav at den ikke kan karakteriseres som «vanlig jordbruksproduksjon», jf. forskriften § 2.

Om foretaket disponerer melkekvote og leverer melk blir kontrollert maskinelt. Den maskinelle kontrollen er ment som en hjelp til kommunens saksbehandling. Kommunen må uansett gjøre en selvstendig vurdering av om foretaket oppfyller vilkåret.

Det er Landbruksdirektoratet som forvalter og er vedtaksmyndighet for kvoteordningen for melk, jf. kvoteforskriften § 9. Spørsmål om kvote kan rettes til seksjon produksjonsregulering i Landbruksdirektoratet. Se for øvrig veiledning på www.landbruksdirektoratet.no.

3.6. Tilskudd til økologisk husdyrproduksjon

Forskriften § 3 tredje ledd bokstav a) har bestemmelser om tilskudd til økologisk husdyrproduksjon. Foretaket må, i tillegg til de øvrige vilkårene, drive husdyrproduksjon i samsvar med økologiforskriften (forskrift 4. oktober 2005 nr. 1103 om økologisk produksjon og merking av økologiske landbruksprodukter og næringsmidler). Denne forskriften forvaltes av Mattilsynet/Debio. Før foretaket gis tilskudd for økologisk husdyrproduksjon, skal produksjonen være inspisert av Debio og produksjonen må være godkjent som «under omlegging til økologisk drift» (karens) eller «lagt om til økologisk drift» (økologisk).

3.7. Driftstilskudd til spesialisert storfekjøttproduksjon

Forskriften § 3 annet ledd bokstav b) har bestemmelser om driftstilskudd til spesialisert storfekjøttproduksjon. Foretaket må disponere ammeku i spesialisert storfekjøttproduksjon. Ifølge jordbruksavtalen er ammeku definert som «ku som har kalvet i løpet av de siste 15 måneder, men som ikke er melkeku». Det vises for øvrig til pkt. 2.3 om vanlig jordbruksproduksjon.

Dersom foretaket kun driver kjøttproduksjon er det ikke noe rasekrav. Men der foretaket driver kumelkproduksjon må kua være av minst 50 prosent av kjøttferasene Hereford, Charolais, Aberdeen Angus, Limousin, Blonde d'Aquitaine, Highland Cattle, Dexter, Piemontese, Galloway eller Salers. Det samme gjelder Kjøtt-Simmental, såfremt far er renrasert Kjøtt-Simmental.

4. Tilskudd til jordbruksareal

I forskriften § 4 heter det:

Det kan gis areal- og kulturlandskapstilskudd for fulldyrket og overflatedyrket jord samt innmarksbeite som foretaket disponerer og driver aktivt på det tidspunkt eller i den perioden som fremgår av jordbruksavtalen.

Det kan gis ytterligere tilskudd for de arealene som drives økologisk i samsvar med produksjonskravene i forskrift 4. oktober 2005 nr. 1103 om økologisk produksjon og merking av økologiske landbruksprodukter og næringsmidler.

Det kan ikke gis tilskudd dersom det foretas inngrep som forringer kulturlandskapet. Dersom annet regelverk ikke er til hinder for det, kan kommunen likevel forhåndsgodkjenne inngrepet dersom det avhjelper betydelige driftsmessige ulemper.

Det kan ikke gis tilskudd dersom det ikke er etablert vegetasjonssoner mot vassdrag med årssikker vannføring. Vegetasjonssonen skal være tilstrekkelig bred til å motvirke avrenning til åpent vann under normal vannføring. Sonen må være på minst 2 meter målt fra vassdragets normalvannstand, og kan ikke jordarbeides.

4.1. Generelt om tilskudd til jordbruksareal

Bestemmelsen omhandler følgende tilskuddsordninger:

- areal- og kulturlandskapstilskudd
- arealtilskudd til økologisk landbruk, herunder omleggingstilskudd

Bestemmelsen regulerer videre to miljøkrav; et krav om at foretaket ikke skal foreta inngrep som forringer kulturlandskapet, og et krav om å etablere vegetasjonssone mot vassdrag, se kap. 4.8.

4.2. Formål med tilskudd til jordbruksareal

Formålet med areal- og kulturlandskapstilskuddet er å bidra til å skjøtte, vedlikeholde og utvikle kulturlandskapet gjennom aktiv drift, og til å holde jordbruksareal i drift i samsvar med gjeldende landbrukspolitiske mål. Tilskuddet medvirker også til å styrke og jevne ut inntektene, mellom ulike produksjoner og distrikt, og innenfor planteproduksjon og grovfôrbasert husdyrproduksjon.

Formålet med arealtilskudd til økologisk landbruk er å stimulere til at en større del av landbruksproduksjonen i landet skjer i form av økologisk produksjon.

Formålet med miljøkravene er å bidra til en mer miljøvennlig jordbruksproduksjon ved å ivareta miljøverdier i landbrukets kulturlandskap og redusere forurensningen fra jordbruket.

4.3. Krav om å disponere omsøkt areal

Foretaket må disponere de omsøkte arealene på registreringsdatoen 31. juli, for å kunne motta areal- og kulturlandskapstilskudd.

Å disponere arealet innebærer at foretaket selv må utføre eller administrere oppgaver som jordarbeiding, gjødsling, plantevern, gjerding, høsting/ beiting og annen skjøtsel av arealet, samt salg av planteprodukter eller foredling av planteprodukter gjennom husdyr. Ved salg av planteprodukter skal inntektene av salget være tilfalt foretaket som søker om produksjonstilskudd.

Kravet til å disponere arealene må sees i sammenheng med vilkåret om at foretaket må drive arealene aktivt. Hvem som utfører eller administrerer driften av arealene, knytter seg til «disponeringskravet». Mens hvordan oppgavene utføres, knytter seg til kravet om aktiv drift, se kap. 4.4.

Nærmere om leieforhold

Ved bortleie av et jordbruksareal, vil det være leietakeren som disponerer arealet. Dersom leietakeren søker tilskudd for det leide arealet, innebærer det at leietakeren selv vil ha størst interesse i å kunne godtgjøre leieforholdet, gjennom for eksempel en skriftlig leieavtale. Skriftlige avtaler er likevel ikke et krav for å oppfylle kravet om disponering. Dersom retten til å bruke arealet er omstridt, og det ikke foreligger en skriftlig avtale eller annen dokumentasjon, er det normalt eiendommens hjemmelshaver som også må regnes for å "disponere" arealet i tilskuddssammenheng. Hvilket foretak som med størst sannsynlighet har disponert arealene må likevel vurderes, fordi tilskuddene skal gå til det foretaket som i realiteten driver jordbruksarealene.

4.4. Krav om at foretaket «driver aktivt»

I vilkåret om at arealene må drives aktivt ligger det bl.a. at det må være utført nødvendig jordarbeiding, som f.eks. såing, gjødsling og høsting av arealet. Hvor ofte dette må utføres vil avhenge av vekstgruppe. Ved produksjon av ettårige vekster, må foretaket utføre jordarbeiding, såing/planting og nødvendige tiltak gjennom vekstsesongen med sikte på å omsette avlingen etter vekstsesongen. Når det gjelder grovfôrvekster og andre flerårige planter, må nødvendig jordarbeiding, høsting eller avbeiting være utført innenfor normale intervaller.

Kravet innebærer at det må foregå en reell produksjon på arealene foretaket søker tilskudd for.

Kravet må sees i sammenheng med disponeringskravet. Dersom foretaket søker om tilskudd for et areal som i praksis drives av noen andre, vil dette være et brudd på bestemmelsen i § 4 første ledd.

Kravet om aktiv drift er en presisering av kravet om "vanlig jordbruksproduksjon", og disse må ses i sammenheng. Dersom enkeltskifter ikke drives i tråd med vanlig god agronomi, vil det kunne stride med kravet om å drive aktivt, men foretaket kan likevel totalt sett drive «vanlig jordbruksproduksjon». «Vanlig jordbruksproduksjon» retter seg mot foretakets produksjon innenfor én vekstgruppe, og er ikke ment å avskjære fra tilskudd til deler av produksjonen. Se nærmere om dette i kap. 2.3.

Kravet om aktiv drift kan avskjære enkeltskifter fra å være tilskuddsberettiget når disse ikke drives på en måte som oppfyller kravet til vanlig jordbruksproduksjon.

Eksempel:

Dersom hele produksjonen drives for ekstensivt, skal det vurderes om vilkåret om vanlig jordbruksproduksjon er oppfylt. Hvis deler av produksjonen drives for ekstensivt, kan denne delen av produksjonen vurderes å ikke oppfylle vilkåret om aktiv drift. Foretaket får ikke areal- og kulturlandskapstilskudd for de arealene dette gjelder, og kommunen må også vurdere om det er inngitt feilopplysninger jf. § 12.

4.5. Grovførsalg

Det følger av jordbruksavtalen at grovfôr for salg må være gjort lagringsdyktig, noe som betyr at foretaket ikke kan selge fôret «på rot». Det er videre et krav om at fôret må selges til markedspris.

Ved brudd på disse kravene skal salget av grovfôr regnes som bortleie av det vedkommende jordbruksareal. Det er unntak for gras til brikettering.

Dersom foretaket, på grunn av flom eller andre forhold utenfor foretakets kontroll, var forhindret fra å høste vanlig avling av omsettelig kvalitet foregående år, kan kommunen fastsette maksimalt tilskuddsberettiget areal fra grovførsalg for foretaket uten at det er solgt grovfôr. Kommunen må foreta en skjønsmessig helhetsvurdering i slike saker.

4.6. Oppstart og utvidelse av grovfôrbasert husdyr-/grovfôrproduksjon for salg

Ved oppstart av grovfôrbasert husdyrproduksjon med kjøp av dyr etter registreringsdato, kan kommunen ta hensyn til dette ved fastsetting av foretakets tilskuddsberettigede grovfôrareal. Kommunen fastsetter skjønsmessig det faktiske arealbehovet. Tilsvarende gjelder for søkere som ved registreringsdatoen 31. juli har færre husdyr enn resten av året. Forutsetningen er da at besetningen bygges opp igjen i ettertid.

Foretaket må i slike tilfeller så snart som mulig informere kommunen om antall innkjøpte dyr. Foretaket må kunne dokumentere innkjøp av dyr dersom kommunen ber om det. Kommunen må sette individuelle frister for å levere dokumentasjon, hvor dette er nødvendig.

Søkere som starter opp eller utvider grovfôrproduksjon for salg, kan få lagt til grunn grovførsalg i perioden 1. juli - 31. mars for beregning av tilskudd. Foretaket må i slike tilfeller så snart som mulig informere kommunen om mengde solgt grovfôr. Foretaket må kunne dokumentere mengde solgt grovfôr dersom kommunen ber om det. Kommunen må sette individuelle frister for å levere dokumentasjon, hvor dette er nødvendig.

4.7. Tilskudd til økologisk landbruk

For å motta tilskudd til økologisk landbruk må foretaket oppfylle alle øvrige vilkår som gjelder for å motta produksjonstilskudd. I tillegg må foretaket være tilknyttet Debios kontrollordning. Produksjonen må være sertifisert etter forskrift 4. oktober 2005 nr. 1103 om økologisk produksjon og merking av økologiske landbruksprodukter og næringsmidler (kalt økologiforskriften), og være klassifisert som «karens» (under omlegging) eller «økologisk». Produksjonen må være godkjent av Debio før tilskudd til økologisk produksjon kan utbetales.

- *Omleggingstilskudd blir erstattet av arealtilskudd*

Omleggingstilskuddet til økologisk areal ble avvirket i Jordbruksoppgjøret 2013- 2014. Dette innebærer at arealer som startet omlegging fra og med vekstsesongen 2014 ikke vil få omleggingstilskudd det første karensåret. I stedet vil det gis økologisk arealtilskudd etter vekstgruppe for arealet i 2. og ev. 3. års karens. Denne endringen har ikke konsekvenser for arealer som allerede startet omlegging i 2013 eller tidligere.

- *Krav til økologisk produksjon etter omlegging*

Det er et krav at arealer det utbetales omleggingstilskudd for, på grunnlag av søknadsomgangen i august 2013 og tidligere, må drives økologisk i minst 3 år etter omlegging, jf. jordbruksavtalen. For foretak som har mottatt omleggingstilskudd gjelder dette kravet fortsatt.

Eksempel:

Foretak som har lagt om grovfôr- og kornareal (ettårige vekster), har først 2 års omleggingstid, og må deretter drive 3 år som økologisk for å oppfylle kravet.

Ved brudd på kravet skal i utgangspunktet kommunen kreve hele omleggingstilskuddet tilbakebetalt. Der et avbrudd skyldes forhold som ligger helt utenfor søkers kontroll, kan kommunen vurdere om det er rimelig å kreve alt tilbakebetalt.

Det er det foretaket som mottar omleggingstilskudd, som er ansvarlig for å oppfylle kravet om 3 års økologisk drift. Ved brudd på dette kravet skal samme foretak ilegges et eventuelt krav om tilbakebetaling. I praksis kan andre foretak, enn det som har mottatt omleggingstilskuddet, disponere de økologiske arealene i deler av perioden. Det er likevel foretaket som har mottatt omleggingstilskuddet som er ansvarlig for at arealene drives økologisk i minimum 3 år etter omlegging.

4.8. Miljøkravene – inngrep i kulturlandskapet og krav til vegetasjonssone

Miljøkravene er videreført i den nye forskriften om produksjonstilskudd § 4 tredje og fjerde ledd, og er nå absolutte vilkår for å være berettiget areal- og kulturlandskapstilskudd. Ordlyden er noe omformulert og kravene er nærmere konkretisert, uten at det innebærer spesielle endringer fra tidligere regelverk.

- *Inngrep som forringer kulturlandskapet*

I begrepet ”forringer kulturlandskapet» ligger tiltak som griper inn i og forandrer det særegne jordbrukslandskapet. Med kulturlandskapet menes både landskapsbildet, mangfoldet i naturen og kulturhistoriske verdier. Eksempler på inngrep kan være:

- oppdyrking av skogbryn, kantsoner og andre restarealer mot innmark,
- fjerning av åkerholmer, steingjerder og gamle rydningsrøyser,
- oppdyrking eller fjerning av ferdsselsårer,
- tiltak i utvalgte naturtyper etter naturmangfoldloven som ikke er i tråd med godkjent tiltaksplan,
- planering av jordbruksarealer under 1 daa,
- kanalisering og lukking av elver, bekker og grøfter,
- sprøyting av kantvegetasjon og åkerholmer, med mindre dette er et ledd i skjøtselen av kulturlandskapet.

Normal skjøtsel av eiendommen regnes ikke som et inngrep som forringer kulturlandskapet. Normal skjøtsel kan blant annet være; regelmessig bunn- og siderensking av elver, bekker og grøfter, - skjøtsel av trær og busker (hogst, tynning, skjæring med videre), - og tiltak for nødvendig kryssing med redskap.

En rekke regelverk regulerer inngrep i kulturlandskapet. For eksempel har både vannressursloven, plan- og bygningsloven, kulturminneloven, naturmangfoldloven og forurensningsloven bestemmelser som begrenser adgangen til å gjøre slike inngrep.

Når det gjelder inngrep i kulturlandskapet som **ikke** er regulert av **annet regelverk**, står søker i utgangspunktet fritt til å gjøre det man ønsker med arealene, men ikke uten at dette vil få konsekvenser for areal- og kulturlandskapstilskuddet hvis foretaket søker om produksjonstilskudd. Kommunen kan forhåndsgodkjenne slike inngrep **når annet regelverk ikke er til hinder for det**, og dersom det aktuelle inngrepet avhjelper betydelige driftsmessige ulemper for foretaket. I begrepet ”betydelig driftsmessig ulempe” ligger det at ulempen for jordbruksforetaket må være av

en kvalifisert art. Kommunen må derfor foreta en konkret vurdering av om fordelene for foretaket er så stor at det allmenne hensynet til kulturlandskapet må vike.

Denne bestemmelsen gir ikke kommunen noen mulighet til å godkjenne inngrep som går utover deres myndighet.

Eksempel: Det er søknadspliktig etter forurensingsloven å planere et jordbruksareal på over 1 daa, mens planering av areal på under 1 daa vil måtte forhåndsgodkjennes av kommunen dersom foretaket skal ha rett på areal- og kulturlandskapstilskudd.

Det er foretaket som disponerer arealene, enten som eier eller leier, og søker om tilskudd, som er ansvarlig for at det ikke foretas inngrep i kulturlandskapet, som igjen kan føre til bortfall av areal- og kulturlandskapstilskudd. Ved brudd på bestemmelsen bortfaller det totale areal- og kulturlandskapstilskudd. Det kan ikke unntas enkelte arealer fra søknaden med den hensikt at inngrep i arealet ikke skal få konsekvenser for areal- og kulturlandskapstilskuddet.

- *Vegetasjonssone mot vassdrag*

I områder med åkerdrift og årlig jordarbeiding er det nødvendig å begrense jord- og næringsstofftap til vassdragene. Krav om kantsoner til vassdrag er også berørt i annet regelverk. Derfor er det oppstilt et absolutt vilkår om at foretak med jordbruksarealer mot vassdrag skal ha en vegetasjonssone på minst to meter, og at denne sonen skal være tilstrekkelig bred til å motvirke avrenning, for at foretaket skal være berettiget areal- og kulturlandskapstilskudd.

Kravet til vegetasjonssonen er nå presisert slik at sonen må være tilstrekkelig bred til å motvirke avrenning til åpent vann under normal vannføring. Der en sone på to meter ikke motvirker avrenning i tilstrekkelig grad ved normal vannføring, er ikke vilkåret oppfylt. Det er kommunen som må vurdere om vegetasjonssonen er tilstrekkelig bred til å motvirke avrenning etter et jordbruksfaglig skjønn.

Kravet om vegetasjonssone hindrer ikke at vegetasjonsbeltet kan høstes eller beites, men det skal ikke forekomme jordarbeiding i sonen. I tillegg skal vegetasjonssonen ikke sprøytes, jf. plantevernmiddeforskriften § 18, med mindre dette er et ledd i skjøtselen av sonen, og er godkjent av kommunen.

5. Tilskudd til grønt- og potetproduksjon

I forskriften § 5 heter det:

Det kan gis distriktstilskudd for frukt, bær og veksthusgrønnsaker og salat på friland.

Det kan gis distriktstilskudd for matpotet dyrket i Nord-Norge.

For å motta tilskudd må foretaket disponere arealet produksjonen har foregått på, og varene må leveres til godkjent omsetningsledd. Det gis ikke tilskudd for vare som kasseres.

5.1. Generelt om tilskudd til grønt- og potetproduksjon

Bestemmelsen omhandler følgende tilskuddsordninger:

- Distriktstilskudd til frukt, bær og veksthusgrønnsaker, samt salat på friland
- Distriktstilskudd for matpotetproduksjon i Nord-Norge

Formålet med tilskuddet er å bedre inntekten for yrkesprodusentene innen grøntsektoren og sikre en geografisk spredt produksjon. Tilskuddet skal stimulere til kvalitetsproduksjon og ordnede omsetningsforhold.

5.2. Varene må leveres til godkjent omsetningsledd

Grunnlaget for tilskudd er produkter som er levert til godkjent omsetningsledd. Godkjent omsetningsledd defineres i denne sammenheng som fruktlager, grossister og konserverindustri godkjent av Landbruksdirektoratet og godkjente foretak i markedsordningen for poteter. Oversikt over godkjente omsetningsledd finner du på www.landbruksdirektoratet.no.

Ordningen distriktstilskudd til frukt, bær og veksthusgrønnsaker, samt salat på friland omfatter også tilskudd for epler og pærer til press. Tilskuddet kan gis for frukt som er presset på søkers eget presseri eller som er levert til annet omsetningsledd for pressing. Merk at også søkers eget presseri må være godkjent som omsetningsledd for at slikt tilskudd skal kunne gis. Foretaket må disponere det arealet produksjonen har foregått på.

Forskriften avgrenser mot at det gis tilskudd til kasserte varer.

6. Tilskudd til avløsning ved ferie og fritid

I forskriften § 6 heter det:

Det kan gis tilskudd til avløsning ved ferie og fritid på grunnlag av det dyretallet foretaket disponerte på det tidspunkt eller i den perioden som fremgår av jordbruksavtalen. Tilskuddet kan ikke overstige foretakets faktiske utgifter til avløsning.

Som avløsning regnes ikke arbeid utført av person som

- a) har næringsinntekt fra foretaket,*
- b) er ektefelle eller samboer til en som har næringsinntekt fra foretaket, eller*
- c) er under 15 år.*

Tilskudd etter denne paragrafen kan ikke gis til skoler samt andre offentlige og private institusjoner.

6.1. Generelt om tilskudd til avløsning

Bestemmelsen setter vilkårene for å kunne motta tilskudd til avløsning ved ferie og fritid.

Det er to grunnkriterier som må være oppfylt for at et foretak skal være berettiget avløsertilskudd:

- Foretaket må ha disponert dyr ved inngangen av avløseråret, eller slakta dyr foregående år
- Foretaket må ha hatt faktiske utgifter til avløsning
- Avløsertjenesten må være knyttet til jordbruksforetakets husdyrdrift

Disse kriteriene er generelle, og gjelder uavhengig av om avløsertjenesten er kjøpt fra avløserlag, fra et annet foretak, eller om avløseren er ansatt i foretaket.

6.2. Grunnlag og periode fastsatt av jordbruksoppgjøret

Dyretallet den 1. januar ved starten av avløseråret gir grunnlaget for hvor stort avløsertilskudd det er mulig for foretaket å oppnå. For noen dyregrupper er det antallet slakta eller solgte dyr foregående år som gir tilskuddsgrunnlaget. Dyretallet multipliseres med satsen som gjelder for den enkelte dyregruppen. Jordbruksavtalen har en bestemmelse om maksimalt avløsertilskudd, som begrenser hvor stort tilskudd til avløsning det er mulig å få. I januar året etter at avløsningen har funnet sted, kan foretaket søke om å få refundert utgifter til avløsning. Tilskuddet kan ikke overstige tilskuddsgrunnlaget eller de faktiske utgiftene.

6.3. Faktiske utgifter til avløsning

Tilskuddet kan ikke overstige foretakets faktiske utgifter til avløsning.

Foretak som selv har arbeidsgiveransvar for avløseren kan få dekket lønnsutgifter. Avløsertilskuddet kan også brukes til å dekke utgifter til kjøp av avløsertjenester fra avløserlag, avløsserring eller andre foretak.

I jordbruksoppgjøret 2014 besluttet avtalepartene å likebehandle enkeltpersonforetak og andre selskapstyper. Samtidig foreslo departementet å gjøre ordningen mer fleksibel ved å åpne for kjøp av avløsertjenester fra andre foretak enn avløserlag/-ring. Endringene ble innført da forskriften om produksjonstilskudd og avløsertilskudd trådte i kraft, dvs. fra avløseråret 2015. Det er derfor åpnet for kjøp av avløsertjenester fra andre foretak enn avløserlag/-ring. Så lenge tjenesten er relatert til foretakets husdyrdrift, er det opp til foretaket selv – på samme måte som om avløseren hadde vært ansatt i foretaket – å bestemme hvilke avløsertjenester foretaket trenger.

Begrepet avløsning innbefatter de arbeidsoppgaver som det ikke er uvanlig at gårdbrukere selv utfører. Det skal legges et objektivt avløsningsbegrep til grunn. Det vil si at man ikke skal legge til grunn hva den enkelte bonde er i stand til å utføre, men hva bønder flest er i stand til å utføre. I vurderingen av hvilke tjenester som går inn under avløsningsbegrepet, må man vurdere om dette er en tjeneste det er uvanlig at bønder utfører selv. Dersom det er uvanlig, vil ikke tjenesten inngå i avløsningsbegrepet.

Avløsning er ikke avgrenset til tradisjonell «fjøsavløsning», men kan også omfatte saueklipping, vedlikehold av driftsbygning i form av for eksempel maling eller snekkerarbeid, rundballepressing, gjerdehold, beiterydding, frakt av dyr til og fra beite mv. Det sentrale er, som omtalt i de to avsnittene over, om foretaket kan godtgjøre at det har hatt utgifter til avløsning som er knyttet til husdyrholdet, og som i utgangspunktet er arbeid som det ikke er uvanlig at gårdbrukeren kunne ha utført selv. Tilskuddet kan dermed ikke dekke utgifter til tjenester som for eksempel dyrlege, regnskapsføring, rådgivning fra husdyrkontrollen, drektighetskontroll, husdyrkontroll, rørlegger eller elektriker.

Begrepet avløsning omfatter bare selve tjenesten, ikke varer som eventuelt blir benyttet.

Det vil ikke lenger kreves at foretakene må legge ved dokumentasjonen når de søker. Foretakene må kunne fremvise dokumentasjon på faktiske utgifter til avløser ved forespørsel fra kommunen. Se nærmere omtale i saksbehandlerrundskrivet

6.4. Krav til avløseren

Avløseren må ha fylt 15 år når avløsningen skjer. Avløseren kan ikke ha næringsinntekt fra det foretaket han er avløser for, eller være ektefelle/samboer til en som har næringsinntekt fra dette foretaket. I AS og andre foretak der innehaver ikke har næringsinntekt fra foretaket, kan eier av foretaket også være avløser.

6.5. Overdragelse av virksomhet, nyetablerte foretak og foretak som avslutter husdyrproduksjon

Der virksomhetsoverdragelsen skjer ved årsskiftet søker overdrager om avløsertilskudd og ev. tilskudd for slakta dyr for foregående år, mens erverver søker om tilskudd for husdyr og får dermed beregnet et tilskuddsgrunnlag.

Dersom det er overdragelse med slaktedyr (slaktegris og slaktekylling/-kalkun) skal

virksomhetsoverdragelsen registreres første gang erverver søker om avløsertilskudd (dvs. etter første året i drift).

Ved virksomhetsoverdragelse i løpet av året kan erverver benytte overdragers tilskuddsgrunnlag. Tilskuddsgrunnlaget fordeles etter det antall måneder foretakene drev virksomheten i avløseråret, jf. jordbruksavtalen.

Foretak som starter med husdyrproduksjon i løpet av året (etter 1. januar) har ikke rett på avløsertilskudd for gjeldende år fordi foretaket ikke disponerte dyr på det tidspunktet eller perioden som gir grunnlaget for avløsertilskudd. Disse foretakene får først tilskuddsgrunnlag 1. januar året etter med utbetaling av tilskudd i juni året etter det igjen.

Nyetablerte foretak som hadde husdyr 1. januar, men som ikke søkte om produksjonstilskudd (og dermed ikke fikk beregnet et tilskuddsgrunnlag for avløseråret) må håndteres manuelt. Kommunen må i slike tilfeller beregne et tilskuddsgrunnlag basert på dokumentert dyretall 1. januar ved inngangen av avløseråret, og foretaket kan få refundert faktiske utgifter på samme måte som andre foretak.

Foretak som avslutter husdyrproduksjonen i løpet av året, kan søke om avløsertilskudd i januar året etter utfra tilskuddsgrunnlaget ved søknaden 1. januar det året foretaket la ned produksjonen. Dette forutsetter at foretaket kan dokumentere utgifter til avløsning det året driften ble lagt ned, og at foretaket ikke blir slettet før tilskuddet er utbetalt.

Eksempel:

Foretak A får beregnet et tilskuddsgrunnlag for år 1 på grunnlag av dyretallet 1. januar år 1, samt gris som ble slakta i løpet av år 0. Foretak B overtar virksomheten fra A, 1. april år 1. Etter å ha hatt utgifter til avløsning i år 1, søker foretak A og B om å få utbetalt avløsertilskudd ved søknadsomgangen i januar år 2. Tilskuddsgrunnlaget deles på årets måneder og multipliseres med 3 for foretak A, og med 9 for foretak B (totalt 12 måneder). Deretter blir tilskuddet beregnet på grunnlag av utgiftene foretaket hadde til i avløsning, men tilskuddet kan ikke overstige tilskuddsgrunnlaget.

6.6. Avløsertilskudd kan ikke gis til skoler samt andre offentlige og private institusjoner

I forskriften § 6 tredje ledd fremgår det at avløsertilskudd ikke kan gis til skoler og andre offentlige og private institusjoner. Begrunnelsen for dette er at skoler og institusjoner ikke anses å ha samme behov for å leie avløser som det ordinære jordbruksforetaket.

7. Driftsfellesskap

7.1. Utmålingsbestemmelsen i § 7

I forskriften § 7 heter det:

§ 7. Utmåling

Tilskudd utmåles på basis av det dyretall og areal som hvert enkelt foretak disponerer og i samsvar med vilkår, satser, soner, definisjoner m.m. fastsatt i eller i medhold av jordbruksavtalen.

Foretak som reelt sett inngår i én felles virksomhet eller på annen måte oppnår skalafordeler gjennom samarbeid og søker tilskudd til samme produksjon (driftsfellesskap), kan få beregnet tilskudd for det samlede dyretall og areal som disponeres innenfor driftsfellesskapet. Dersom

foretakene uaktsomt eller forsettlig har unnlatt å opplyse om at de er i driftsfellesskap, skal tilskuddet avkortes.

Alle typer husdyrproduksjoner anses som samme produksjon etter annet ledd. Planteproduksjoner innenfor én vekstgruppe, slik disse til enhver tid er definert i medhold av jordbruksavtalen, anses å være samme produksjon.

Selv om flere foretak inngår i et driftsfellesskap etter annet ledd, kan de likevel gis selvstendige tilskudd dersom foretakenes beregnede tilskudd ikke samlet overstiger hva de ville fått utmålt som én enhet.

Driftsfellesskap etter annet ledd skal alltid anses å foreligge dersom landbruksmyndighetene endelig har konstatert at det foreligger forhold som utløser konsesjonsplikt etter lov 16. januar 2004 nr. 5 om svine- og fjørfeproduksjon § 3.

7.2. Bakgrunn for driftsfellesskapsregelen i andre ledd

Det er en målsetning i jordbruksavtalen å jevne ut inntektsmulighetene i jordbruket etter bruksstørrelse og geografisk beliggenhet. Noen tilskudd er derfor struktur- og distriktsdifferensiert. Utgangspunktet for denne differensieringen er å kompensere for skalalulempen (høyere kostnad per produsert enhet hos mindre foretak). Slik skal tilskuddsordningene bl.a. bidra til lønnsomhet i ulik skala. I noen ordninger ligger det også et strukturelement i at det er satt et tak for hvor mye tilskudd hvert foretak kan motta.

Samarbeidsløsninger i jordbruket er ønskelig. Det er imidlertid et avgjørende hensyn i norsk landbrukspolitikk at flere foretak som reelt sett drives som én felles virksomhet, ikke har krav på samme satsnivå i tilskuddene som foretak som drives selvstendig.

Formålet med driftsfellesskapsbestemmelsen i § 7 annet ledd er nettopp å ivareta strukturelementene som ligger i jordbruksavtalen. For å være berettiget den strukturkompensasjonen som ligger i tilskuddsordningene er det en forutsetning at foretakene drives adskilt – og ikke reelt sett drives som én felles virksomhet. Driftsfellesskapsbestemmelsen skal på denne måten sikre at strukturdifferensieringen gis som tilsiktet, uavhengig av selskapsform og formell organisering.

Foretak i driftsfellesskap skal opplyse om driftsfellesskapet i søknaden. De kan da enten levere hver sin søknad, eller levere én felles søknad for det samlede dyretall og areal. Tilskudd skal utmåles felles for det samlede dyretall og areal som disponeres innenfor driftsfellesskapet, jf. produksjonstilskuddsforskriften § 7 annet ledd. Tilskuddsberegningen er nærmere beskrevet i saksbehandler- og utbetalingsrundskrivene. Foretak som har opplyst om driftsfellesskapet i søknaden får ikke avkorting i tilskuddet som følge av feilopplysning.

7.3. Innholdet i driftsfellesskapsbegrepet

Kjernen i driftsfellesskapsbegrepet er om foretakene «reelt sett inngår i én felles virksomhet», jf. § 7 annet ledd. Foretakene vil i tilskuddssammenheng være «én felles virksomhet» der driften er så praktisk og/eller økonomisk sammenvevd at det vil stride mot formålet med strukturen i tilskuddene å utmåle tilskudd som om det var to eller flere separate foretak, jf. en helhetsvurdering av momentene i punkt 7.4.4.

I tilskuddssammenheng vil foretakene også anses for å være én «felles virksomhet» om de «på annen måte oppnår skalafordeler gjennom samarbeid», jf. § 7 annet ledd. Med «skalafordeler» menes lavere kostnad per produsert enhet. Flere av momentene som beskrives i opplistingen nedenfor vil kunne innebære skalafordeler for de involverte foretakene.

Jo mer integrert foretakene er, jo flere områder foretakene samarbeider på og jo større nytte foretakene har av samarbeidet, jo mer er det som taler for at det foreligger et driftsfellesskap, og at foretakene skal behandles som om de reelt sett er en felles virksomhet.

Forholdene som rammes av driftsfellesskapsbestemmelsen kan fremstå forskjellig. Noen eksempler hvor det kan foreligge driftsfellesskap:

- Melkeproduksjonen er organisert i en samdrift, mens andre husdyrproduksjoner (typisk ammekuproduksjon) er organisert i de enkelte samdriftsdeltakernes enkeltpersonforetak.
- Et foretak som tidligere har drevet ulike husdyrproduksjoner, har proforma splittet opp produksjonene på to eller flere foretak.
- Driften i to eller flere foretak som tidligere har drevet selvstendig, over tid har blitt så sammenvevd at de reelt må betraktes som en felles virksomhet.

7.4. Hvordan gå frem for å konstatere driftsfellesskap?

7.4.1. Oversikt over prosessen med å gjøre en driftsfellesskapsvurdering

I punkt 7.4.1 til 7.4.4 gjennomgås forhold som kan være relevante for driftsfellesskapsvurderingen og hvordan disse kan brukes. De elementene som trekkes frem er basert på tolkning av ordlyden, formålet og forarbeider til bestemmelsen, samt praksis på området.

Figur 1 er et forsøk på å systematisere vurderingen, men fremstillingen er ikke uttømmende. Også andre forhold enn dem som er listet opp, vil kunne være relevant. Figuren illustrerer gangen i en driftsfellesskapsak. Ofte starter saken med at forvaltningen observerer ytre faktorer (indikatorer) som gjør at foretak blir trukket ut til risikobasert kontroll. På kontrollen undersøkes de ulike vurderingsmomentene. På bakgrunn av alle funnene må det foretas en konkret helhetsvurdering av om det er sannsynlighetsovervekt for at foretakene inngår i et driftsfellesskap.

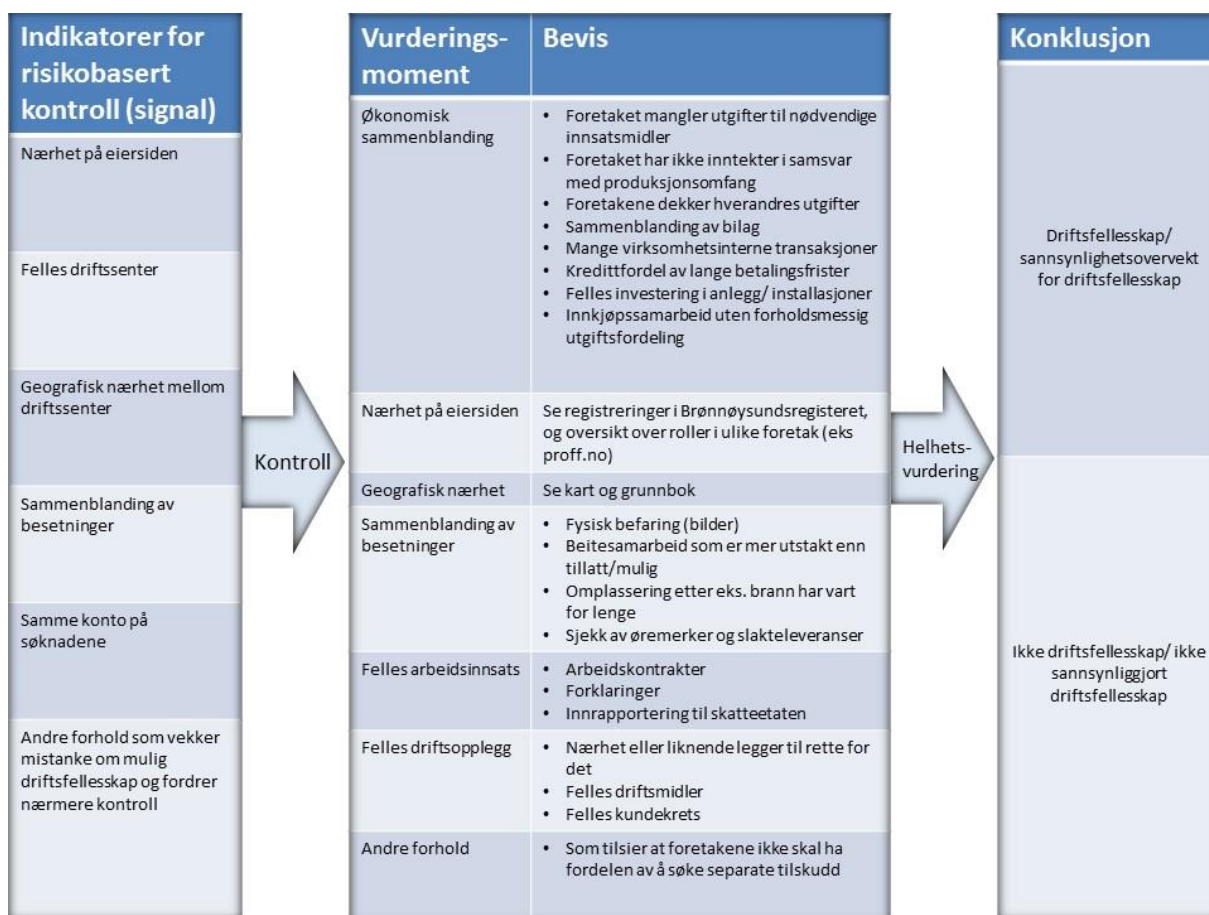
I det videre gjennomgås først

- 1) den siste delen av figuren; helhetsvurderingen av de opplysninger som er kommet frem i saken og konklusjon ut fra beviskravet i forvaltningsretten i punkt 7.4.2.

Deretter gjennomgås prosessen slik den ofte er fra starten med:

- 2) avdekking av varsellamper og utplukk til kontroll i punkt 7.4.3, og
- 3) avdekking og vurdering av de faktiske forhold i saken, rundt driftsopplegg og økonomi i punkt 7.4.4.

Denne delen av rundskrivet må ses i sammenheng med det som står om tilsvarende tema i saksbehandlerrundskrivet, men er ment å gi en grundigere gjennomgang av hva som ligger i begrepet driftsfellesskap.

Figur 1: Fremstilling av hvordan gangen i en driftsfellesskapsak ofte fremstår.

7.4.2. Helhetsvurdering og konklusjon

Som gjennomgått under punkt 7.3 skal det både vurderes hvor mye foretakene har og gjør felles, og hvilke og hvor store fordeler foretakene har hatt av fellesskap og samarbeid. I hver sak må saksbehandler vurdere hvilke momenter som er relevante i den konkrete saken og hvor sikker man er på bevisene. Ulike momenter kan ha ulik vekt fra sak til sak. Hvor godt et faktisk forhold er dokumentert eller sannsynliggjort, kan også spille inn på hvor stor vekt man vil tillegge momentet i den enkelte sak. Forhold som taler mot driftsfellesskap skal også vurderes.

Når alle de relevante momenter i den enkelte sak er gjennomgått, skal saksbehandler til sist foreta en helhetsvurdering av bevisbildet; dokumentasjon, forklaringer og observasjoner rundt de relevante momenter i saken. I forvaltningssaker der ikke annet er bestemt, er beviskravet *alminnelig sannsynlighetsovervekt*. Når saken er så godt opplyst som mulig etter forvaltningsloven § 17, skal saksbehandler derfor velge den konklusjonen som virker mest troverdig.

I søknadssaker som dette foreligger en *omvendt bevisbyrde*, jf. alminnelig forvaltningsrett. Foretakene må derfor så langt det er mulig legge frem bevis for at de har rett på tilskudd som omsøkt. Forvaltningen har likevel en selvstendig plikt til å opplyse saken.

7.4.3. Når bør kommunen vurdere driftsfellesskap?

Indikatorerne er ytre tegn som kjennetegner mange av foretakene som er i driftsfellesskap. Indikatorerne fordrer en nærmere kontroll dersom foretakene søker separate tilskudd til samme produksjon, og kan hente ut mer tilskudd av det. Praksis har vist at foretak som faller inn under en eller flere av de indikatorerne som er opplistet i figuren overfor, sjeldnere driver adskilt. Disse

indikatorerne har det til felles at de er synlig gjennom ulike ytre observasjoner, før en formell foretaks kontroll har vært iverksatt:

- "Nærhet på eiersiden", omfatter både at én person har eierinteresser i flere foretak og at foretak eies av personer i nære relasjoner.
- "Felles driftssenter" eller "samme konto" vil kunne avdekkes ved gjennomgang av produksjonstilskuddssøknaden.
- "Geografisk nærhet mellom driftssenter" kan oppdages gjennom saksbehandlers lokalkunnskap eller ved å se på kart og i grunnbok, særlig aktuelt ved utskilte tomter og felles anlegg.
- "Sammenblanding av besetninger" vil kunne oppdages ved telling av dyr eller at man ser dyr fra ulike besetninger i samme innhegning.

Det vil også kunne forekomme andre forhold som forvaltningen har kjennskap til som fordrer kontroll. Kommunens lokalkunnskap vil kunne innebære at man "vet" om andre faktorer (f.eks. gjennom informasjon som er kjent i nærområdet/medieomtale), som for en utenforstående ikke ville være observerbare uten en nærmere kontroll. Dette vil for eksempel kunne gjelde felles arbeidsledelse og foretak som disponerer driftsbygninger, innhegninger og andre driftsmidler i fellesskap.

Merk at observasjon av indikatorer bare fungerer som en "varsellampe", dvs. som en markør for å kunne avgjøre om nærmere undersøkelser bør iverksettes. Det er altså den videre kontrollen som vil avgjøre om det foreligger et driftsfellesskap eller ikke. "Falsk alarm" kan forekomme, f.eks. vil varsellampen "felles eierinteresser" ikke nødvendigvis avdekke et reelt driftsfellesskap mellom foretakene. Samtidig er det også mulig å tenke seg at det er driftsfellesskap selv om man ikke har observert typiske indikatorer forut for selve kontrollen.

Ved mistanke om driftsfellesskap må det gjøres nærmere undersøkelser av driften og de økonomiske forholdene før det kan konstateres om det *reelt sett* foreligger driftsfellesskap mellom formelt sett selvstendige foretak. Observerte indikatorer som ga grunnlag for kontroll vil kunne inngå som momenter i driftsfellesskapsvurderingen, jf. punkt 7.4.4.

7.4.4. Hvilke forhold bør undersøkes nærmere i driftsfellesskapsaker?

Den skjønnsmessige vurderingen av om det foreligger driftsfellesskap er lik som etter tidligere forskrift og vurderingen skal fortsatt knyttes opp til "samme produksjon", slik dette begrepet er definert i tredje ledd og omtalt i punkt 7.7 nedenfor. De sentrale momentene som skal vektlegges er derfor de samme som før.

I alle tilfeller må det foretas en samlet skjønnsmessig vurdering. Momentene kan ha ulik vekt, der noen alene vil kunne være tilstrekkelig for å konstatere driftsfellesskap. Momenter som er utslagsgivende i en sak, er ikke nødvendigvis til stede i en annen sak hvor det også blir konstatert driftsfellesskap. Denne listen er ikke uttømmende, men tar for seg noen av de mer vanlige og kontrollerbare sider ved driftsfellesskap. Alle indikatorerne som førte til at foretakene ble utplukket til kontroll, vil også kunne komme inn som momenter i denne vurderingen.

Økonomisk sammenblanding

Dersom det kan påvises økonomisk sammenblanding mellom ulike foretak, tilsier dette at det foreligger driftsfellesskap. Særlig gjelder dette der det avdekkes at **driftskostnader i realiteten dekkes i fellesskap**. I slike tilfeller kan man vanskelig tenke seg at det ikke foreligger et driftsfellesskap. Typisk vil dette gjelde både i tilfeller der det fremstår som tilfeldig på hvilket

foretak ulike transaksjoner er regnskapsført, og i tilfeller der foretak helt eller delvis mangler inntekstposter eller utgifter knyttet til sentrale innsatsfaktorer som man kan forvente å ha i et foretak som driver den aktuelle produksjonstypen. Et annet eksempel kan være at driftskostnader i en produksjon utgiftsføres i et foretak, mens inntektene føres i et annet.

At *foretakenes regnskaper fremstår som mangelfulle*, kan bidra til å svekke troverdigheten til at de kan være drevet selvstendig. Hyppige forekomster av «*virksomhetsinterne*» *transaksjoner* mellom foretakene, eller at man har omsatt sine jordbruksprodukter til en liten og sammenfallende kundekrets vil kunne tilsi at det foreligger et driftsfellesskap. Der det ikke foreligger avtaler for lån eller kjøp mellom foretakene, og det ikke er fastsatt betalingsfrister eller renteberegning etter vanlig praksis mellom selvstendige foretak, kan dette tale for at økonomien i stor grad er felles og at foretakene kan ha hatt kredittfordeler av økonomisk samarbeid. Regnskapene kan også avsløre om foretakene har fått fordeler i form av *rabatter* eller liknede ved frakt til og fra gårdene.

Andre økonomiske forhold det kan være relevant å vurdere i en driftsfellesskapsvurdering er *leiepriser og oppgjør for innleide tjenester*, både mellom foretakene som samarbeider, og mellom foretakene og felles leverandører eller tjenesteytere. Foretak som underpriser tjenester eller varer for hverandre, eller har uvanlig gode betalingsvilkår, har ofte et nært samarbeid som et eller flere av foretakene kan ha fordeler av. Det bør også vurderes om foretakene har *investering i felles anlegg eller andre faste installasjoner, felles finansiering* (f.eks. lån med samme sikkerhet) og *felles forsikring*. Her vil de involverte foretakene kunne ha oppnådd betydelige skalafordeler.

Også *andre former for sammenblanding* kan det finnes spor av ved en gjennomgang av regnskapene. Dersom foretakene leverer slakt kun på ett av foretakenes produsentnummer, taler dette for at foretakene i realiteten er én integrert enhet. Dette kan også undersøkes gjennom leveransedata fra slakteriene. Viser regnskapet manglende samsvar mellom fôrregnskap og dyretallet i foretakene, kan dette tale mot at de ikke drives selvstendig. Dersom et av foretakenes inntekter ikke står i samsvar med produksjonsomfanget vil også dette tale for at det foreligger driftsfellesskap. Andre funn som kan indikere at et foretak ikke drives selvstendig kan være manglende eller mangelfull dokumentasjon på kjøp og salg/slaktning av dyr, eller manglende økonomisk oppgjør for overdragelse av dyr mellom foretakene. Alle disse momentene kan sannsynliggjøre en sammenblanding av driften eller av besetningene.

Hvorvidt *kunder og leverandører oppfatter foretakene som en felles virksomhet* vil også kunne være relevant. Dette kan man avdekke gjennom uttalelser eller feilfaktureringer. Der det er hentet inn uttalelser fra aktører som mener foretakene drives separat, gir dette grunnlag for ytterligere undersøkelser av de faktiske forhold aktørene uttaler seg på bakgrunn av. Dersom kunder eller leverandører har forvekslet foretakene ved fakturering eller betaling, eller at faktura er ført i feil regnskap, vil innkjøpssamarbeid kunne være et tegn på at driften av foretakene er integrert eller at de reelt sett er en enhet. Innkjøpssamarbeid der kostnadene reelt sett fordeles mellom deltakerne vil derimot normalt ikke alene være tilstrekkelig til å konstatere driftsfellesskap. Om foretakene selv har blandet sammen bilag i regnskapene sine, kan også dette tilsi at foretakene ikke drives adskilt.

Dersom flere foretak som har søkt separate tilskudd til samme produksjon, har oppgitt *samme bankkontonummer* på søknaden vil dette normalt bety at foretakene har felles økonomi.

Nærhet på eiersiden

Eierinteresser og roller i foretak kan kartlegges ved å undersøke Brønnøysundregistrene eller andre offentlig tilgjengelige register som for eksempel proff.no.

At *én person har eierinteresser i flere foretak*, vil ikke i seg selv være tilstrekkelig for å fastslå driftsfellesskap, men det vil ofte være et tegn på at foretakene reelt sett driver som én virksomhet. Når en og samme person eier flere foretak alene er det i utgangspunktet liten sannsynlighet for at foretakene drives adskilt. Dersom foretakene driver med produksjoner som ligner hverandre driftsmessig, og på samme eiendom, er det en sterk indikasjon på driftsfellesskap. Det bør vurderes om produksjonens art gjør det mulig å oppnå skalafordeler gjennom felles utstyr, felles innkjøp/lagring av fôr, felles bruk av driftsbygninger og felles arbeidsinnsats og administrasjon. I tilfeller der slike faktorer samlet sett har gitt foretakene skalafordelene av et visst omfang, vil dette alene kunne være nok for å konstatere driftsfellesskap.

I vurderingen av om det er driftsfellesskap mellom foretak med felles eierinteresser, må *eierens involvering i driften*, og *størrelsen på eierandelen* vurderes. I de tilfeller man står overfor situasjoner hvor én person reelt sett er den som driver flere foretak, for eksempel en samdrift og et enkeltpersonforetak, vil dette kunne være nok til å konstatere driftsfellesskap mellom foretakene. Om denne personen i realiteten driver foretakene alene, innebærer det at det er sannsynlig at foretakene drives som en felles virksomhet. Det er også grunn til å anta at denne sannsynligheten øker jo større eierandeler vedkommende har. En kan likevel tenke seg situasjoner der en person alene driver flere foretak han har eierinteresser i, men hvor det likevel ikke er grunnlag for å konkludere med at foretakene er i driftsfellesskap. Dette kan gjelde der det er stor geografisk avstand mellom foretakenes driftssenter, her vil det være mer naturlig å legge til grunn at foretakene drives adskilt og at det ikke er mulig å hente ut skalafordeler.

Dersom eierandelen i et av foretakene fremstår som en ren formalitet, for eksempel når melkekvoten til et foretak er bortleid, og dette leieforholdet er formalisert som en eierandel i et fellesforetak (typisk mellom 0,1 og 1 % eierandel i selskapet), vil heller ikke eierforholdet i seg selv kunne benyttes til å påvise driftsfellesskap. Forvaltningen må imidlertid kunne kreve at søkerne i slike tilfeller godtgjør at foretakene drives adskilt. Dette kan de gjøre ved å vise at det ikke er sammenfallende driftsopplegg, for eksempel på grunn av ulike typer husdyrproduksjoner eller stor geografisk avstand mellom foretakene. Det vil også kunne være relevant å se på om godtgjørelsen fra fellesforetaket for bruken av kvoten i realiteten kan sidestilles med et ordinært kvoteleieforhold.

Mange av de samme vurderingene som beskrevet over gjør seg også gjeldende der foretak eies av personer i *nære relasjoner*. Med nære relasjoner menes for eksempel der de involverte foretakene eies av ektefeller/samboere, søsken eller barn og foreldre. Slike foretak vil kunne oppnå skalafordeler ved for eksempel felles utstyr, felles innkjøp og lagring av fôr, felles bruk av driftsbygninger og ikke minst ved at eierne i utstrakt grad hjelper hverandre med arbeidet. Fordelene kan være av både økonomisk og praktisk art. Ved nærhet på eiersiden er det derfor viktig å undersøke både driftsopplegg og økonomi nærmere. Det samme kan være tilfelle der det ikke er relasjoner mellom eierne, men mellom personer med roller i foretakene. Rollene kan si noe om hvem som faktisk driver foretakene, og det må vurderes hvilke fordeler som kan oppstå ved felles driftsledelse.

Dersom én person har eierinteresser i flere foretak eller foretakene drives av nære familie-medlemmer, forutsetter dette at foretakene godtgjør at de driver adskilt for at det skal kunne gis selvstendige tilskudd. I vurderingen av om foretakene drives adskilt kan det være av betydning hvordan produksjonene ble drevet tidligere. I et tilfelle der like eller lignende husdyrproduksjoner som tidligere har vært drevet av ett foretak, blir omorganisert i to eller flere foretak med felles eierinteresser eller som er drevet av personer i nære relasjoner, kan det indikere at omorganiseringen kun er av formell art og at foretakene reelt sett fortsatt drives som én felles virksomhet. Særlig gjelder dette der produksjonene er lokalisert på samme sted som tidligere, og i

geografisk nærhet med hverandre. Hva som fremstår som hovedmotivet for å dele opp en virksomhet, vil følgelig være relevant i driftsfellesskapsvurderingen. Dersom oppsplittingen fremstår uten driftsmessig egenverdi, men kun medfører økt tilskudd, vil det være et klart tegn på at det foreligger driftsfellesskap.

Hvis ektefellene/samboerne hadde hver sine produksjoner på forskjellige eiendommer før de ble gift/samboere, vil dette derimot kunne være et tegn på at foretakene faktisk drives adskilt, også etter at ekteskapet/samboerskapet er inngått.

Geografisk nærhet og sammenblanding av besetninger

Der flere foretak opererer med **felles driftsbygning/innhegninger** eller har **driftsbygninger i umiddelbar nærhet** av hverandre, på samme eller ulike landbrukseiendommer (herunder utskilt tomt), vil dette også være en sterk indikator for at produksjonene ikke drives adskilt. Momentet er særlig sterkt der de to produksjonsenhetene i praksis fremstår som et anlegg. Geografisk nærhet mellom produksjonene fordrer også nærmere undersøkelse av administrasjon, arbeidsinnsats, besetninger og utstyr.

Sammenblanding av flere besetninger er et sterkt moment, der det klare utgangspunktet vil være at dette er nok til å konstatere driftsfellesskap. Både nærhet mellom like produksjoner og faktisk sammenblanding av besetninger innebærer at det er svært sannsynlig at de involverte foretakene henter ut skalafordeler ved at arbeidsoppgaver som melking, stell og fôring utføres gjennom felles arbeidsinnsats, og at foretakene har et felles driftsopplegg. I slike situasjoner skal det mye til før foretakene kan klare å bevise at produksjonene drives adskilt.

Selv om besetningene går samlet, kan det foreligge særegne forhold som tilsier at det likevel ikke kan konkluderes med at det foreligger driftsfellesskap mellom de involverte foretakene. Beitesamarbeid innenfor en avgrenset beiteperiode vil være et typisk eksempel på dette. Det forutsettes imidlertid at beitesamarbeidet avgrenses til den perioden det er reelle beitemuligheter, eller til den perioden som fylkesmannen nærmere har fastsatt. Dersom foretakene ikke drives adskilt utenom beiteperioden eller ikke har noen melkeproduksjon før og etter beitesamarbeidet, er dette klare tegn på at det foreligger driftsfellesskap.

Andre eksempler på særegne forhold kan være midlertidig omplassering av besetning som følge av brann i driftsbygning, akutt sykdom eller dyrehelsemessige forhold. I alle disse tilfellene må det gjøres en konkret skjønnsmessig vurdering av om man i realiteten står overfor et driftsfellesskap. Det er derfor viktig å undersøke om det foreligger relevante begrunnelser for at man har vært nødt til å plassere besetningene samlet, og hvor lenge dette er/har vært eneste alternativet.

På kontroll skal det undersøkes om dyrene tilhører det foretaket som disponerer dem/har søkt tilskudd for dem. Dersom det er **vanskelig å fastslå hvem som disponerer dyrene**, vil det være grunnlag for å konkludere med at foretakene er i driftsfellesskap. Dersom dyra ikke er riktig merket med merkene til det foretaket som søker tilskudd for dem, men med merkene til et annet foretak i samarbeidet, er dette et moment som peker i retning av felles driftsopplegg.

Som vist til under «Økonomisk sammenblanding», kan også gjennomgang av regnskapene bidra til å sannsynliggjøre om besetningene og drifta er sammenblandet eller ikke.

Felles ledelse og arbeidsinnsats

Graden av **felles driftsledelse** og/eller **felles arbeidsinnsats** (at innehaverne utfører arbeid for hverandre eller at en av innehaverne gjør mesteparten av jobben for begge foretakene) kan være sentrale momenter i vurderingen, da dette kan gi skalafordeler ved spart tid gjennom for eksempel

samordning av oppgaver. Det må vurderes hvem som reelt sett driver foretakene. Hvem som står som daglig leder for foretakene i Brønnøysundregisteret og hva partene forklarer, kan gi veiledning. Hvem som har vært i kontakt med kunder og leverandører, og hvem som har skrevet under på kontrakter og bilag, kan også si noe om hvem som faktisk driver foretakene eller om det foreligger felles arbeidsinnsats. Der det er mulig å finne holdepunkter for hvilke fordeler foretak kan ha hatt av felles administrasjon eller drift, skal disse vurderes. Momentet får mer vekt der produksjoner ligger geografisk nært hverandre og/eller likner på hverandre.

Ved vurderingen av omfanget av felles arbeidsinnsats mellom foretakene, vil det i tillegg til foretakenes beskrivelse av arbeidsfordeling, kunne være relevant å se på **arbeidssituasjonen til de involverte innehaverne** og om denne lar seg forene med omfanget av arbeidsinnsats som kreves i den aktuelle produksjonen. Dersom arbeidsmengden knyttet til produksjonen ikke er forenlig med annet arbeid, må det undersøkes om foretaket har utgifter til innleid arbeidskraft. Det kan i den forbindelse bli nødvendig å se på eventuelle arbeidskontrakter, og innrapportering til skatteetaten.

En kan likevel tenke seg situasjoner der en person alene driver flere foretak, men at disse ligger så langt fra hverandre at det ikke er grunnlag for tillegge momentet om felles arbeidsinnsats særlig vekt. Her vil ulempene med den geografiske avstanden kunne oppveie eventuelle skalafordeler.

Felles driftsopplegg eller driftsmidler

Dersom det avdekkes at flere foretak har et **felles driftsopplegg** eller **er avhengige av hverandres driftsapparat**, vil dette klart peke i retning av at det foreligger et driftsfellesskap. Hvordan driften er organisert må derfor undersøkes, beskrives og vurderes i alle driftsfellesskapsaker. Vurderingen av driftsopplegget kan basere seg direkte på partenes beskrivelse og på tolkninger av regnskap og andre dokumenter. Hvis melkeprodusenter samarbeider, og det er leveransekurven for alle foretakene i samarbeidet som gir en normal leveranseprofil for en besetning, er dette et moment som peker i retning av felles driftsopplegg. Avvikende leveransekurve kan indikere at dyrene flyttes mellom besetninger etter hvem som har full/ledig kvote. I griseproduksjon vil et felles driftsopplegg være at grising foregår i ett fjøs mens parring foregår i et annet, foretakene vil da regnes som en enhet i tilskuddssammenheng. Om utviklingen i de enkelte foretakenes dyretall er unaturlig, kan det tyde på et felles driftsopplegg med andre foretak.

Under «Økonomisk sammenblanding» ble det og nevnt måter å gjennomgå regnskapene med tanke på å avdekke felles driftsopplegg.

Også **felles driftsmidler, utstyr eller anlegg** vil være et tegn på at foretakene har et felles driftsopplegg. Som vist til ovenfor vil foretakene som disponerer driftsbygninger/innhegninger i fellesskap, henter ut betydelige skalafordeler gjennom at for eksempel melking, stell/føring og gjødselhåndtering utføres gjennom felles arbeidsinnsats. I slike tilfeller skal det mye til før foretakene kan klare å godgjøre at produksjonene drives adskilt. For husdyrproduksjoner vil felles utstyr kunne være felles melkestall, felles foringsautomat, felles fôrvogn, felles eggsorteringsmaskin, felles utgjødslingsanlegg mm.

7.5. Vurdering av periode for driftsfellesskap

Vurderingen av om det foreligger driftsfellesskap må gjøres løpende. Selv om det vurderes slik at foretakene driver adskilt i én søknadsomgang, kan samarbeidet med tiden bli så omfattende at foretakene i praksis drives som én enhet. Om et samarbeid mellom to tidligere adskilte foretak utvikler seg i løpet av månedene mellom søknad og frem til kontroll, bør foretakene ta kontakt med kommunen og opplyse om dette.

Hvis kommunen på kontroll finner at det kontrollerte foretaket er i driftsfellesskap, må det gjøres en vurdering av hvor langt tilbake i tid dette gjelder. Her må det gjøres en konkret vurdering fra sak til sak, der det avgjørende vil være hvor langt tilbake i tid det er bevismessig dekning for de konklusjoner som trekkes. Det vil imidlertid aldri være aktuelt å gå lengre enn 10 år tilbake i tid.

Noen driftsfellesskap kan opphøre med tiden, dersom foretakene blir mer selvstendige og drives klarere adskilt. Foretakene må selv vurdere om de fortsatt er i driftsfellesskap ved neste søknadsomgang. Om foretak som tidligere har vært i driftsfellesskap søker separate tilskudd, bør dette kontrolleres. Er forvaltningen uenig i at driftsfellesskapet har opphørt, skal tilskuddet utmåles til driftsfellesskap og deretter avkortes.

7.6. Avklaring av faktiske forhold – dokumentasjon

En driftsfellesskapsvurdering må ta utgangspunkt i de faktiske forholdene rundt drifta og organiseringen av denne. Det er de reelle forhold som er avgjørende, ikke hvordan foretakene fremstår på papiret. Det er den faktiske situasjonen ved foretakenes drift som legges til grunn ved vurderingen av om det foreligger driftsfellesskap. For avgjørelse av en konkret sak vil det ikke være tilstrekkelig med en oppramsing av relevante momenter, de ulike momentene må anvendes konkret på det tilfellet en står ovenfor. Sakens fakta må klargjøres, slik at vurderingen av om det foreligger driftsfellesskap bygger på riktig fakta. Se også forvaltningsloven § 17 som setter krav til at saken skal være så godt opplyst som mulig før vedtak treffes.

For å klargjøre fakta i saken, og for å kunne vurdere om foretakene har felles økonomi og driftsopplegg, bør man innhente blant annet næringsoppgaver og regnskap, avregninger for melkeleveranser og levering av dyr til slakt, regnskapsbilag som viser når dyr er kjøpt eller solgt, dyreholdjournal som viser når dyr er født, rapporter over dyr som er meldt inn til Husdyrregisteret og rapporter fra husdyrkontrollene. Dette er dokumenter som foretaket plikter å ha tilgjengelig, jf. lov 19. november 2004 nr. 73 om bokføring § 13, forskrift 9. juli 2010 nr. 1131 om sporbarhet og merking av storfe og storfekjøtt mv § 18, og forskrift 30. november 2005 nr. 1356 om merking, registrering og rapportering av småfe § 10. Dersom det innhentes regnskapsopplysninger, må det også innhentes utskrift som viser transaksjoner på foretakenes konti for å verifisere informasjonen.

7.7. Samme produksjon

Driftsfellesskapsvurderingen er kun aktuell for foretak som søker tilskudd til samme produksjon, jf. § 7 andre ledd. Det fremgår av § 7 tredje ledd at alle typer husdyrproduksjoner anses som samme produksjon. Planteproduksjoner innenfor én vekstgruppe, slik disse til enhver tid er definert i medhold av jordbruksavtalen, anses å være samme produksjon, jf. samme bestemmelse.

7.8. Foretak som ikke henter ut mertilskudd

Det er heller ikke aktuelt for forvaltningen å vurdere driftsfellesskap mellom foretak som ikke henter ut mertilskudd ved å søke separat og få utmålt selvstendige tilskudd, enn hva de ville fått om tilskuddet hadde vært beregnet samlet. Foretak som ikke kan hente ut mer tilskudd kan inngi separate søknader uten å opplyse om driftsfellesskapet i tråd med § 7 fjerde ledd. Dette vil for eksempel være aktuelt ved arealbaserte produksjoner der det ikke er struktur differensiering i satsene. For husdyrprodusenter må søknadene i august og januar ses i sammenheng, dersom de samlet går over maksimalt husdyrtilskudd for avtaleåret.

7.9. Avkorting ved feilopplysning om driftsfellesskap

Hvis et foretak uaktsomt eller forsettlig har unnlatt å opplyse på søknaden at de er i driftsfellesskap, skal det avkortes i tilskuddet slik det fremgår av § 7 andre ledd siste setning. Avkortingens størrelse

settes etter forvaltningens skjønn. Normene for avkorting ved feilopplysning, oppgitt i saksbehandlerrundskrivet, gir veiledning om avkortingens størrelse. Forvaltningen kan vurdere om det foreligger formildende eller skjerpene omstendigheter som tilsier at man avkorter mer eller mindre enn det normene legger opp til.

7.10. Særlig om forholdet til regelverket for husdyrkonsesjon

I § 7 femte ledd er det opprettet en kobling mellom lov 16. januar 2004 nr. 5 om regulering av svine- og fjørfeproduksjonen § 3 og driftsfellesskapsvurderingen etter produksjonstilskuddforskriften § 7 andre ledd. For å oppnå sammenheng mellom regelverkene er det inntatt en ny bestemmelse i femte ledd, der det fremgår at driftsfellesskap alltid skal anses å foreligge dersom landbruksmyndighetene har endelig konstatert brudd på § 3 i lov om regulering av svine- og fjørfeproduksjon.

Konsesjonsplikt etter svine- og fjørfeproduksjonsloven § 3 foreligger både ved felles eierinteresser, felles økonomiske interesser (driftsfellesskap) eller ved at to separate foretak, som ikke er i driftsfellesskap, produserer på samme eiendom. I tillegg må disse produksjonene til sammen gå ut over grensene for konsesjonsfri drift i forskrift om svine- og fjørfeproduksjon § 1.

Det er fylkesmannen som er førsteinstans i saker etter husdyrkonsesjonsloven. Dersom det er fattet vedtak om brudd på § 3 trenger ikke forvaltningen gjøre en selvstendig driftsfellesskapsvurdering etter forskrift om produksjonstilskudd og avløsertilskudd i jordbruket § 7 annet ledd for de aktuelle søknadsomgangene. Det skal da legges til grunn at foretakene er i driftsfellesskap og tilskudd skal utmåles og avkortes deretter.

8. Søknad og utbetaling

I forskriften § 8 heter det:

Foretak som søker tilskudd skal benytte søknadsskjema fastsatt av Landbruksdirektoratet.

Søknad om tilskudd må være levert innen henholdsvis 20. januar og 20. august. Søknad kan likevel leveres inntil én måned etter disse fristene, men utbetalingen reduseres da med 1 000 kroner for hver dag forsinkelsen varer.

Krav på tilskudd kan ikke pantsettes eller overdras.

Av første ledd fremgår det at det skal benyttes søknadsskjema fastsatt av Landbruksdirektoratet. Søknad om tilskudd må være levert innen henholdsvis 20. januar og 20. august, jf. annet ledd første punktum. Selv om søknadsfristen faller på en lørdag eller søndag forlenges ikke fristen.

Det er søkers ansvar at søknaden leveres i rett tid. For å regnes som levert i rett tid, må søknaden enten:

- være levert elektronisk via altinn.no før midnatt på datoen for søknadsfristen, eller
- være postlagt senest på dato for søknadsfristen, eller
- være levert kommunen før åpningstidens slutt på datoen for søknadsfristen

Dersom det oppstår feil på direktoratets systemer for elektronisk søknad eller at en internettleverandør har vedvarende driftsavbrudd slik at det for en større gruppe søkere ikke vil være mulig å levere søknaden elektronisk innen fristen, kan direktoratet gi en generell dispensasjon fra søknadsfristen med hjemmel i § 9 annet ledd.

Søknader kan leveres inntil én måned etter de fastsatte fristene uten å bli avvist, imidlertid reduseres utbetalingen da med 1 000 kr for hver dag forsinkelsen varer, jf. annet ledd annet

punktum. Om søker ønsker å tilføye opplysninger til søknaden etter fristen, vil dette anses som om søknaden er levert på nytt, og medfører at utbetalingen reduseres på samme måte som for sent levert søknad. Søknader innkommet mer enn én måned etter de fastsatte fristene skal avvises, med mindre det er gitt dispensasjon fra søknadsfristen. Dette innebærer at forhold søker har uteglemt etter dette tidspunktet bare kan vurderes dersom fylkesmannen kommer til at det er grunnlag for dispensasjon fra søknadsfristen i medhold av § 9 annet ledd.

I bestemmelsens tredje ledd heter det at krav på tilskudd ikke kan overdras eller pantsettes. Dette innebærer at tilskuddet ikke kan utbetales til andre enn til det foretaket som søkte tilskudd. I det tilfellet at det foretaket som framsatte søknaden om tilskudd er slettet vil det ikke være grunnlag for utbetaling. For tilfeller der innehaver av foretaket som søkte produksjonstilskudd er død, les om dødsbo i saksbehandlerrundskrivet.

9. Administrasjon, dispensasjon og klage

I forskriften § 9 heter det:

Landbruksdirektoratet administrerer tilskuddene etter denne forskriften. Vedtak om tilskudd fattes av kommunen.

Fylkesmannen og Landbruksdirektoratet kan i særlige tilfeller dispensere fra reglene i §§ 2, 3, 4 første, andre og fjerde ledd, 5, 6 og 8 annet ledd, første punktum.

Vedtaket fattet av kommunen kan påklages til fylkesmannen. Vedtak fattet av fylkesmannen som førsteinstans kan påklages til Landbruksdirektoratet.

Bestemmelsen gir regler om vedtak, dispensasjon og klage.

9.1. Vedtak

Det er kommunen som fatter vedtak om tilskudd etter forskriften. Ved sentral utbetaling skjer kommunens vedtak ved godkjenning av PT-5030 Netto utbetalingsliste, sammen med avkortinger som kommunen har gjort for feilopplysninger og regelverksbrudd. Innholdet i vedtaket fremgår av tilskuddsbrevet. Se for øvrig saksbehandlerrundskrivet for en mer utfyllende fremstilling av saksbehandlingsrutinene for kommunens vedtak.

9.2. Dispensasjon

9.2.1. Generelt om vilkårene og vurderingen

At fylkesmannen «i særlige tilfeller» kan «dispensere fra reglene i §§ 2, 3, 4 første, andre og fjerde ledd, 5, 6 og 8 annet ledd, første punktum» innebærer at dispensasjonsmuligheten i forskriften er begrenset til de bestemmelsene som er opplistet i § 9. Det presiseres at denne bestemmelsen ikke hjemler dispensasjon fra bestemmelsene fastsatt i jordbruksoppjøret, herunder tilskuddssatser, soner og registreringsdato. Det er fylkesmannen som kan gi dispensasjon fra forskriften. Kommunen kan ikke innvilge dispensasjon fra forskriftens bestemmelser.

Vi gjør oppmerksom på at det i Jordbruksavtalen også finnes et unntak som gir fylkesmannen adgang til dispensere fra kravet til grønngjødsling av økologisk areal og areal i 2. karensår.

Ved behandling av dispensasjonssøknaden skal det foretas en konkret skjønnsmessig helhetsvurdering av om det foreligger et særlig tilfelle som tilsier at dispensasjon skal innvilges. I helhetsvurderingen må det tas hensyn til alle forhold som kan ha betydning i saken, både forhold som taler for og imot at dispensasjon skal gis.

Vilkåret ”særlige tilfeller” innebærer at det må foreligge spesifiserte, klare og relevante grunner, som er av en slik karakter og tyngde at de hensyn som ligger til grunn for bestemmelsen kan settes til side. Dispensasjonsadgangen er ment som en sikkerhetsventil, og skal kun anvendes i helt spesielle situasjoner. En dispensasjon kan ikke innvilges i strid med formålet med bestemmelsene. Rimelighetshensyn skal tillegges stor vekt i vurderingen. Vurderingen må gå fram av vedtakets skriftlige begrunnelse, jf. forvaltningsloven § 25 tredje ledd.

Bakgrunnen for at dispensasjoner kan innvilges, er at det i enkelte tilfeller må anses urimelig at søker ikke kan gis tilskudd, for eksempel i en oppstartsperiode eller ved ekstraordinære hendelser utenfor søkers kontroll. Dispensasjon kan gis dersom det foreligger en spesiell, forbigående årsak til at vilkårene ikke er oppfylt. En søker kan gis dispensasjon i en kort periode, inntil virksomheten tilfredsstillende forsikrer kravet. Det skal ikke gis varige dispensasjoner.

Det skal ikke innvilges dispensasjon hvis søknaden er begrunnet i at søker hevder å ikke kjenne bestemmelsene i forskriften. Det er søkers eget ansvar å holde seg oppdatert om de til enhver tid gjeldende regler.

9.2.2. Gjennomgang av bestemmelser det kan dispenseres fra

Det er kun de bestemmelser som er opplistet i § 9 andre ledd det kan gis dispensasjon fra. Dette gjelder §§ 2, 3, 4 første, andre og fjerde ledd, 5, 6 og 8 annet ledd, første punktum.

- *Enhetsregisteret - § 2*

Etter forskriften § 2 kreves det at foretak som søker om tilskudd er registrert i Enhetsregisteret. Dette innebærer at foretaket må være registrert innen søknadsfristen. Dispensasjon kan vurderes dersom forhold utenfor søkers kontroll fører til at foretaket ikke har blitt registrert i Enhetsregisteret innen søknadsfristen. Det vil for eksempel være rimelig å gi dispensasjon til foretak som har søkt om registrering i Enhetsregisteret i rimelig tid før søknadsfristen, men som på grunn av lang saksbehandlingstid hos Enhetsregisteret ikke er blitt innregistrert før søknadsfristen. Søker må kunne dokumentere at registreringsmelding er sendt til Enhetsregisteret i rimelig tid før søknadsfristen.

- *Vanlig jordbruksproduksjon § 2*

For å motta produksjonstilskudd må foretaket drive «vanlig jordbruksproduksjon». Det vil normalt ikke være grunnlag for å gi dispensasjon fra dette vilkåret da det vil stride mot formålet med bestemmelsen.

Når et foretak starter med for eksempel saueproduksjon, og ikke slakter dyr i en periode for å bygge opp besetningen, eller slakter et mindre antall dyr enn hva som normalt som er forutsatt for å oppfylle kravet om vanlig jordbruksproduksjon i saueproduksjon jf. kapittel 2.3, vil dette likevel kunne være å anse som vanlig jordbruksproduksjon for det aktuelle foretaket. Foretaket må imidlertid ha en realistisk plan for å oppfylle vilkårene innen rimelig tid for den produksjonen det gjelder.

- *Disponering §§ 3 - 6*

Dersom innehaver av foretaket i en kortere periode har vært nødt til å bortplassere dyr til en annen besetning av særlige grunner, og dermed ikke oppfyller kravet om disponering av dyra, kan det være aktuelt å gi dispensasjon fra disponeringskravet i § 3. Dette må søkes om i forkant av bortplasseringen.

Kravet til beitetid i utmark på 5 uker er satt så lavt at dispensasjon aldri vil være aktuelt. Det kan likevel tenkes at det for enkelte år og i enkelte områder vil kunne foreligge særlig klimatiske

forhold som gjør det umulig å oppfylle kravet til beitetid i innmark, altså dispensasjon fra kravet til det generelle beitetilskuddet på 12-16 uker. I slike tilfeller bør fylkesmannen kunne dispensere ved å redusere antall uker i nødvendig grad.

Foretak som er opphørt i Enhetsregisteret 20. januar det året det søkes om tilskudd, kan ikke gis produksjonstilskudd. Dersom virksomheten er overdratt til et nytt foretak (brukerskifte) vil det imidlertid kunne være aktuelt å gi dispensasjon så det nye foretaket kan søke tilskudd på grunnlag av leveranser fra det opphørte foretaket. Dette gjelder for tilskudd til lammeslakt, slaktegris, samt tilskudd til grønt- og potetproduksjon i Nord-Norge. Disse tilskuddene gis på bakgrunn av slakt, solgte livgriser med levendevekt på minst 50 kg eller produkter som er levert foregående kalenderår. Dette vil i så fall kunne gjøres ved at det dispenseres fra vilkårene om å disponere dyr eller arealer i §§ 3 og 4. Se nærmere om dette i saksbehandlerrundskrivet. Det er en forutsetning at det opphørte foretaket oppfylte vilkårene for produksjonstilskudd i den perioden slakteleveransene knytter seg til.

- *Søknadsfrist § 8 andre ledd*

Det er søkers eget ansvar å sørge for at søknaden blir levert i rett tid. Fylkesmannen kan gi dispensasjon fra søknadsfristen i § 9 i særlige tilfeller. Søkere av produksjonstilskudd og avløsertilskudd er selvstendig næringsdrivende, og det kreves at de setter seg inn i fristene som gjelder for søknaden. Dette gjelder også nye søkere. Søknadsfristen går fram både av forskriften og jordbruksavtalen, og den kunngjøres hvert år i god tid før søknadsfristen går ut.

Det skal ikke gis dispensasjon fra søknadsfristen dersom søker ikke har gjort tilstrekkelig selv for å sikre seg at søknaden ble levert i tide. Det skal for eksempel ikke gis dispensasjon dersom søker har forlagt eller glemt søknaden, har reist på ferie eller ikke har mottatt søknadsmateriell. Det samme gjelder dersom en søker har gitt en annen i oppdrag å levere søknaden, og denne medhjelperen ikke har levert søknaden i tide. Dersom søknaden er sendt per post, må søker kunne dokumentere at søknaden er postlagt i tide. Tilsvarende vil kvittering for levert elektronisk søknad kunne tjene som dokumentasjon for når søknaden faktisk ble levert. Det forholdet at oversittelse av søknadsfristen får økonomiske konsekvenser for søker kan heller ikke regnes som «særlige tilfeller» som gir grunnlag for dispensasjon.

Det kan være aktuelt å innvilge dispensasjon dersom søker ikke er i stand til å ivareta sine interesser på grunn av ulykker, alvorlig sykdom, sykehusopphold eller lignende.

9.3. Klage

Kommunens vedtak om produksjonstilskudd og tilskudd til avløsning ved ferie og fritid, samt fylkesmannens vedtak om dispensasjon, kan påklages. Det samme gjelder i de tilfeller der fylkesmannen har grepet inn i saken og omgjort kommunens vedtak, jf. forvaltningsloven § 35. Se for øvrig saksbehandlerrundskrivet for mer utfyllende fremstilling av saksbehandlingsreglene.

10. Opplysningsplikt og kontroll

I forskriften § 10 heter det:

Søker av tilskudd plikter å gi alle opplysninger som kommunen, fylkesmannen og Landbruksdirektoratet finner nødvendig for å kunne forvalte ordningen.

Kommunen, fylkesmannen og Landbruksdirektoratet kontrollerer at utbetaling av tilskudd er riktige. Søker plikter å utlevere all bokføring, korrespondanse og optegnelser som vedkommer

tilskuddet. Opplysninger gitt i forbindelse med søknad om tilskudd kan også kontrolleres ved telling og måling på de eiendommer som foretaket benytter i driften.

Etter første ledd plikter alle søkere av tilskudd å gi de opplysninger som kommunen, fylkesmannen og Landbruksdirektoratet finner nødvendig i forbindelse med forvaltning av ordningene. Begrepet ”søker” omfatter alle foretak som har søkt om produksjonstilskudd for den aktuelle søknadsomgangen som kontrolleres. Har foretaket søkt tilskudd for tidligere omganger, regnes man også som ”søker” for disse, uavhengig av om tilskuddet har kommet til utbetaling eller ikke.

I nødvendighetskriteriet ligger det at opplysningsplikten ikke er ubegrenset og at bare relevante opplysninger kan kreves. Typisk vil dette dreie seg om grunnlagsmateriale for å kunne fatte vedtak om tilskudd, samt dokumentasjon som muliggjør en effektiv kontroll av om tilskuddsutbetalingen er i overensstemmelse med forskriften.

Med hjemmel i annet ledd første og annet punktum kan forvaltningen også kontrollere foretakets bokføring, korrespondanse og opptegnelser som vedkommer tilskuddene. Kontrollen kan gjennomføres ved stedlig kontroll hos foretaket, jf. annet ledd tredje punktum. For å tydeliggjøre at forvaltningen også har hjemmel til å ta med seg slike dokumenter for nærmere gransking er ordlyden endret fra ”har adgang til” til ”søker plikter å utlevere” all dokumentasjon. Dokumentasjon som ikke er oppbevaringspliktig etter bokføringsloven § 13 kan imidlertid ikke kreves utlevert i medhold av bestemmelsen, uavhengig av om opplysningene isolert sett kan sies å ”vedkomme” tilskuddene. For at forvaltningen skal kunne kontrollere alle relevante forhold hos et foretak er det nødvendig at de gis adgang til alle ”eiendommer som foretaket benytter i driften”, herunder fellesbeite.

Forvaltningsloven § 15 danner det rettslige utgangspunktet for hvordan kontroller skal gjennomføres. Bestemmelsen er ikke til hinder for at det kan gjennomføres uanmeldte kontroller. Slike kontroller vil som regel være bedre egnet til å avdekke regelverksbrudd og feilopplysninger enn dersom disse varsles i forkant. Dette vil avhenge av hvilke deler av driften som skal kontrolleres. Dersom søker motsetter seg å bli kontrollert eller unnlater å etterkomme forvaltningens krav om utlevering av relevante opplysninger, vil dette innebære at vilkårene for å kunne motta tilskudd ikke er oppfylt. Unntak kan likevel tenkes i tilfeller hvor det foreligger ekstraordinære omstendigheter utenfor søkers kontroll, som gjør det umulig å etterkomme kravet.

Konsekvensen av brudd på opplysningsplikten er at foretaket ikke oppfylder vilkårene for tilskudd for den eller de aktuelle søknadsomgangene som kontrollen omfatter. I prinsippet vil manglende oppfyllelse av denne plikten føre til at tidligere utbetalt tilskudd for disse søknadsomgangene kreves tilbake eller motregnes i senere tilskuddsutbetalinger, uavhengig av om perioden måtte strekke seg flere år tilbake i tid. Brudd på vilkårene i bestemmelsen likestilles dermed med manglende oppfyllelse av vilkårene i forskriften for øvrig. Forskjellen er imidlertid at når det gjelder brudd på andre vilkår, vil delvis utbetaling av tilskuddet likevel kunne gjennomføres. Brudd på opplysningsplikten gjelder derimot generelt, og medfører at delvis utbetaling normalt ikke kan finne sted.

11. Avkorting ved regelverksbrudd

I forskriften § 11 heter det:

Dersom foretaket uaktsomt eller forsettlig driver eller har drevet sin virksomhet i strid med annet regelverk for jordbruksvirksomhet, kan hele eller deler av det samlede tilskuddet som tilfaller foretaket avkortes.

Ved brudd på forskrift 1. juli 1999 nr. 791 om gjødslingsplanlegging skal tilskuddet avkortes.

Tilskuddet skal avkortes dersom foretaket ikke fører journal over plantevernmidler som brukes, med opplysninger om navn på plantevernmiddelet, tidspunkt for behandling og dosen som er brukt, samt området og veksten som plantevernmiddelet ble brukt på. Det samme gjelder dersom foretaket ikke kan fremlegge slike journaler for de siste tre årene.

11.1. Ved brudd på annet regelverk

Paragrafen regulerer avkorting ved brudd på annet regelverk for jordbruksvirksomhet. Bestemmelsen har som formål å påvirke foretaket til å legge om til en lovlig drift, samt hindre at ulovlig virksomhet støttes, selv om regelverksbruddet ikke skjer på tilskuddsmyndighetenes ansvarsområde. Bestemmelsen er viktig for å sikre at samfunnets fellesmidler forvaltes på en forsvarlig måte.

Det er kun overtredelse av regelverk som har tilknytning til produsentens utøvelse av jordbruksdrift som kan medføre avkorting i utbetalingen. Som hovedregel vil dette omfatte regelverk innenfor Landbruks- og matdepartementets myndighetsområde. Men også regelverk underlagt andre departement vil kunne være relevant, typisk miljø- og forurensningsregelverk. Det avgjørende er at utøvelse av jordbruksdrift er det karakteristiske for regelverksbruddet. Slik unngår man at generelle regler som også gjelder for virksomheten, uforholdsmessig benyttes som grunnlag for avkorting. Som eksempel vil ikke brudd på veitrafikkloven kunne gi grunnlag for avkorting, samtidig som brudd på dyrevelferdslovgivningen normalt vil kunne medføre slike konsekvenser.

Når det er konstatert regelverksbrudd, gir bestemmelsen hjemmel til å fatte vedtak om avkorting. Der det foreligger brudd på regelverk underlagt andre forvaltningsorganers ansvarsområde, vil det være den aktuelle særlovsmyndigheten som har ansvaret for tolkningen av regelverket. Når det fra ansvarlig myndighet først foreligger et vedtak om regelverksbrudd, kan tilskuddsmyndighetene således ut fra forholdene treffe vedtak om reaksjoner i samsvar med § 11. Det avgjørende vil være at ansvarlig myndighet har konstatert regelverksbruddet, og det vil ikke utgjøre noen forskjell om vedtaket er et pålegg om oppretting i sakens innledende fase eller et endelig vedtak fattet av klageinstansen. I en dyrevernsak vil for eksempel første trinn kunne være et eller flere pålegg om oppretting av et forhold. Allerede på dette stadiet vil det således kunne fattes vedtak om avkorting i tilskuddet. Likeledes vil en anmeldelse fra særlovsmyndigheten være tilstrekkelig for å legge til grunn at de har konstatert at det foreligger et brudd på regelverket.

11.2. Ved brudd på bestemmelser vedrørende gjødslingsplan eller journal over plantevernmidler

I § 11 annet og tredje ledd er det inntatt særlige bestemmelser om avkorting ved brudd på forskrift om gjødslingsplanlegging (gjødslingsplan), og manglende føring av journal over plantevernmidler (tidligere sprøytejournal). I disse tilfellene skal det alltid avkortes. Dette er en videreføring av deler av tidligere miljøplan trinn 1. Foretaket skal ha gjødslingsplan og journal over plantevernmidler når dette er påkrevd. **Dersom foretaket ikke kan fremvise journal over plantevernmidler og/eller gjødslingsplan ved kontroll skal det foretas en avkorting i tilskuddet.** Det samme gjelder om dokumentasjonen er mangelfull.

Ny forskrift om plantevernmidler trådte i kraft 1. juni 2015, og tidligere § 11 annet ledd i produksjonstilskuddsforskriften henviste til den gamle plantevernmidlelforskriften. Som følge av dette måtte § 11 endres. Ny § 11 er nå delt inn i tre ledd, hvorav tredje ledd er nytt og erstatter tidligere henvisning til krav om sprøytejournal. Det nye kravet om journal over plantevernmidler er

i stor grad det samme som kravet til sprøytejournal. Forskrift om plantevernmidler innførte også ytterligere krav til bruk av plantevernmidler, herunder dokumentasjonskrav som henger naturlig sammen med journal over plantevernmidler, jf. forskrift om plantevernmidler §§ 20 og 26. Regelverket gjelder i sin helhet, men det er kun journal over plantevernmidler som danner selvstendig avkortingsgrunnlag ved forvaltning av produksjonstilskudd.

I forordning (EF) nr. 1107/2009 art. 67 første ledd i forskrift om plantevernmidler fremgår kravene til bruk av plantevernmidler. Disse kravene er nå inntatt i produksjonstilskuddsforskriften § 11 tredje ledd, og gjort til et avkortingsgrunnlag ved manglende eller mangelfull journalføring.

Foretaket skal opplyse om det har gjødslingsplan og journal over plantevernmidler i søknaden om produksjonstilskudd. Om foretaket krysser «Nei», men er omfattet av gjødslingsplanleggingsforskriften, skal det foretas en avkorting i tilskuddet. For de tilfeller foretaket har krysset «Ja», og det etter kontroll blir konstatert at f.eks. journal over plantevernmidler mangler eller er mangelfull, skal det foretas en avkorting i tilskuddet. I tillegg vil dette være en feilopplysning, som kan føre til ytterligere avkorting jf. § 12. Se kap.12.

Krav om gjødslingsplan og journal over plantevernmidler er ikke absolutte vilkår for å kunne motta areal- og kulturlandskapstilskudd, i motsetning til miljøkravene i § 4 tredje og fjerde ledd, se kap. 4.8. Likevel skal brudd på regelverket for gjødslingsplan og journal over plantevernmidler få tydelige konsekvenser. Det er lagt opp til at det kan utøves skjønn for avkortingsbeløpet. Dette for å oppnå forholdsmessighet mellom bruddets alvorlighet og konsekvensen i tilskuddsutbetalingen. Selv om avkortninger etter § 11 annet og tredje ledd er skjønnsmessige, vil det være hensiktsmessig i forhold til likebehandling av søkerne, å gi retningslinjer om avkortingens størrelse. Disse er beskrevet nedenfor.

Gjødslingsplanen er definert i [forskrift om gjødslingsplanlegging § 3](#).

Journal over plantevernmidler er direkte regulert av produksjonstilskuddsforskriften § 11 tredje ledd.

Nærmere om retningslinjer for avkorting ved brudd på gjødslingsplan og journal over plantevernmidler finnes i saksbehandlerrundskrivet.

11.2.1. Om avkortingens størrelse generelt for § 11

Ved regelverksbrudd må følgende vurderes:

- graden av skyld
- overtredelsens størrelse eller alvorlighet
- overtredelsens varighet

Det må legges vekt på forholdsmessigheten mellom berettiget tilskudd og avkortingens eventuelle størrelse. Videre er det relevant å se hen til hvor nært knyttet regelbruddet er til formålet med tilskuddet. Det er tilstrekkelig at det har vært utvist uaktsomhet.

Disse momentene kan også vurderes ved avkorting på grunn av manglende eller mangelfull gjødslingsplan/journal over plantevernmidler.

Med begrepet ”det samlede tilskudd” menes utbetaling av tilskudd til alle typer produksjoner foretaket driver. Det kan dermed avkortes i alt tilskudd ”som tilfaller foretaket”.

11.3. *Tilbakehold av tilskudd*

Etter gammel forskrift fulgte det av ordlyden at tilskuddet kunne holdes tilbake inntil forholdet var rettet. Dette er ikke videreført i gjeldende forskrift, men det er fortsatt adgang til å holde tilbake tilskudd. Så lenge forvaltningen har adgang til å avkorte vil de også alltid ha hjemmel til å gjøre noe som er mindre byrdefullt, det vil si holde tilbake tilskudd inntil det regelverksstridige forholdet er rettet. Det må vurderes hva som er mest hensiktsmessig i det konkrete tilfellet.

Tilbakehold er en midlertidig reaksjon med sikte på at søker skal innretter seg etter det regelverket som er brutt. Hele eller deler av tilskuddet kan holdes tilbake inntil forholdene er rettet opp, og driften igjen er i tråd med regelverket. Det kan også utbetales tilskudd med vilkår om at midlene brukes til å rette opp forholdene. Kommunen kan eventuelt sette forbehold om omgjøring og tilbakebetaling (jf. forvaltningsloven § 35 femte ledd), dersom tilskuddet likevel ikke blir benyttet til å rette opp regelverksbruddet. Dette forutsetter at det i det konkrete tilfellet også er mulig å rette forholdene.

Kommunen skal også ved tilbakehold utvise et skjønn. I dette skjønnnet skal kommunen både ta stilling til om tilskuddet skal holdes tilbake, og i tilfelle hvor stor del av tilskuddet som skal holdes tilbake. Kommunen må vurdere om det er rimelig å holde tilbake hele eller deler av tilskuddet. Det må gå fram av begrunnelsen for kommunens vedtak at det er foretatt en slik vurdering.

I saker hvor det er uavklart om søker har brutt annet regelverk for jordbruksvirksomhet, kan det være grunnlag for å *avvente* vedtak om utbetaling av produksjonstilskudd og avløsertilskudd for en kortere periode som kreves for å få saken tilstrekkelig opplyst, jf. forvaltningsloven § 17. Et vedtak må likevel fattes innen rimelig tid, sett i forhold til hva saken gjelder, jf. forvaltningsloven § 11a. En slik avventing av vedtaket må ikke forveksles med tilbakehold av tilskudd etter forskriften § 11.

12. Avkorting ved feilopplysninger og fristoversittelse

I forskriften § 12 heter det:

Dersom foretaket uaktsomt eller forsettlig har gitt feil opplysninger i søknaden som har eller ville dannet grunnlag for en urettmessig utbetaling av tilskuddet for seg selv eller andre, kan hele eller deler av det samlede tilskuddet som tilfaller foretaket avkortes. Tilskuddet kan også avkortes dersom foretaket ikke overholder de frister som kommunen, fylkesmannen eller Landbruksdirektoratet har satt for å kunne utføre sine kontrolloppgaver i medhold av § 10.

Bestemmelsen regulerer avkorting av tilskudd ved feilopplysninger. Avkorting innebærer at man foretar en *reduksjon* i tilskuddet foretaket i utgangspunktet hadde rett på. En retting av søknaden i samsvar med de faktiske forhold hos foretaket er ikke en avkorting. En eventuell avkorting kommer i tillegg til oppretting av de uriktige opplysningene i søknaden, eller den effekt opplysningene har hatt på utbetalingen.

Avkorting forutsetter at feilutbetalingen skyldes at søker uaktsomt eller forsettlig har gitt feil opplysninger, og at det er de uriktige opplysningene som medfører eller kunne ha medført en urettmessig utbetaling av tilskudd. Ved simpel uaktsomhet burde søker ha forstått at opplysningene var uriktige, mens grov uaktsomhet krever at søkeren måtte ha forstått at opplysningene var uriktige. Det kan bare konstateres forsett der søkeren har forstått at opplysningene var uriktige. I alle situasjonene er det således forhold knyttet til søkeren som har ført til at tilskuddet ikke var berettiget.

Det er et overordnet mål å sikre forsvarlig forvaltning av fellesskapets midler. Risikoen for avkorting skal skjerpe søkerens aktsomhet ved utfylling og innlevering av søknad. Det er derfor

rimelig at den som klanderverdig tilegner seg høyere tilskudd enn berettiget, må regne med at hele eller deler av tilskuddet avkortes. Hensikten med bestemmelsen er å bidra til at tilskuddsmottakerne opptrer innenfor det fastsatte regelverket. Den har ikke et pønalt formål. Tilskuddsmottakerne etter forskriften er selvstendig næringsdrivende og det stilles derfor strenge krav til aktsomheten. Mottaker vil derfor sjelden være i aktsom god tro om feilutbetalinger, selv om det kan tenkes eksempler på dette. For eksempel kan beløpet avvike så lite fra det som er riktig at mottakeren ikke kan klandres for ikke å ha reagert. Bestemmelsen rammer også den som gjennom feilopplysninger i sin søknad har eller ville dannet grunnlag for en urettmessig utbetaling av tilskudd til andre foretak (medvirkningsansvar), for eksempel ved å ikke opplyse om at foretaket er i driftsfellesskap, selv om foretaket ikke selv har fordel av feilopplysningen.

I annet punktum fremgår det at tilskuddet kan avkortes dersom foretaket ikke overholder de frister som kommunen, fylkesmannen eller Landbruksdirektoratet har satt for å kunne utføre sine kontrollopgaver i medhold av § 10.

Bestemmelsen er utformet som en ”kan”-bestemmelse, men det klare utgangspunktet er at det **skal** avkortes dersom søker minst har vært uaktsom ved inngivelse av feilopplysninger, og dette har medført eller kunne medføre en merutbetaling. Forvaltningen plikter i alle tilfeller å vurdere avkorting.

Nærmere om retningslinjer for avkorting ved feilopplysninger finnes i saksbehandlerrundskrivet.

13. Tilbakebetaling og renter mv.

I forskriften § 13 første ledd heter det:

Dersom foretaket som følge av manglende oppfyllelse av vilkår i denne forskriften eller av andre grunner har mottatt en utbetaling som ikke er berettiget, kan det feilutbetalte beløpet kreves tilbakebetalt fra mottakeren eller motregnes i senere tilskuddsutbetaling. Tilsvarende gjelder differansen mellom utbetalt beløp og redusert tilskudd som følge av vedtak om avkorting etter § 11 og § 12.

Første ledd første setning fastslår at forvaltningen kan kreve tilbakebetalt tilskudd som er utbetalt i strid med vilkårene i forskriften, eller motregnes i senere tilskuddsutbetalinger. Tilbakebetalingskravet knytter seg til det tilskuddet foretaket aldri skulle ha hatt, mens avkorting foretas i det tilskuddet foretaket ville fått beregnet dersom det hadde søkt korrekt.

Hovedregelen er at feilutbetalinger **skal** kreves tilbake dersom foretaket ikke har vært i aktsom god tro om feilutbetalingen. Det må likevel foretas en konkret vurdering av rimelighet.

Kommer man til at en feilutbetaling er mottatt i aktsom god tro, kan den kreves tilbake etter en nærmere vurdering som bygger på læren om *condictio indebiti*.² Søkere av tilskudd etter forskriften er selvstendig næringsdrivende, og er dermed underlagt en streng aktsomhetsnorm. I praksis vil dette medføre at det er få tilfeller hvor søker kan høres med å ha vært i aktsom god tro.

² Den alminnelige læren om retten til å kreve tilbakebetaling når betalingen har skjedd på bakgrunn av en villfarelse om betalingspliktens omfang eller eksistens. Tilbakesøkningsretten er slått fast gjennom rettspraksis og begrunnes i at det ikke er rimelig at en mottaker av betaling skal sitte igjen med en ubegrunnet berikelse. Hvorvidt tilbakebetaling kan kreves i det enkelte tilfellet, vil imidlertid avhenge av en helhetsvurdering av konkrete omstendigheter og hensynet til rimelighet.

For at tilbakebetaling skal kunne kreves, må vedtaket hvor tilskuddet ble innvilget omgjøres etter forvaltningsloven § 35. I de tilfellene der det i løpet av behandlingen av søknaden, og altså før utbetaling har skjedd, oppdages forhold som gjør at det skal avkortes etter §§ 11 og 12 fattes vedtak om avkorting som del av den ordinære søknadsbehandling og § 13 vil da ikke komme til anvendelse. I saker om tilbakebetaling må det sendes forhåndsvarsel til søkeren om at kommunen har oppdaget at det er blitt utbetalt for mye tilskudd, at saken vurderes, og at utfallet av vurderingen kan bli at det kommer et krav om tilbakebetaling av tilskuddet, jf. forvaltningsloven § 16. Hvis det for eksempel er utbetalt tilskudd til dyr på utmarksbeite og det senere oppdages at søker ikke hadde rett til slikt tilskudd, må søker varsles om dette, og gis en frist til å uttale seg i saken. Se nærmere om forhåndsvarsel i saksbehandlerrundskrivet.

Feilutbetalt tilskudd kan også motregnes i senere tilskuddsutbetalinger. Motregningen er kun en oppgjørsmetode, og det er kun behov for at forvaltningen sender en melding til søker om at motregning vil bli iverksatt ved en kommende tilskuddsutbetaling.

I forskriften § 13 andre ledd heter det:

For tilbakebetalingskrav kan det kreves renter når kravet ikke innfris ved forfall. Ved grov uaktsomhet eller forsett kan renter kreves fra tidspunktet for utbetalingen av det urettmessige tilskuddet. Størrelsen på renten følger rentesatsen fastsatt med hjemmel i lov 17. desember 1976 nr. 100 om renter ved forsinket betaling m.m.

Det kan kreves renter for krav som ikke innfris ved forfall. Formlet er å motivere til å overholde fristene og å hindre at foretak skal tjene på å unnlate å betale.

Ved grov uaktsomhet eller forsett kan det kreves renter fra tidspunktet for utbetalingen av tilskuddet som kreves tilbake. Bakgrunnen for andre setning er at man ønsker å gjøre det lite attraktivt å ta sjansen på å beholde et uberettiget beløp inntil det eventuelt blir krevd tilbake. Regelen har og til hensikt å forhindre at feilutbetalinger skjer, fordi risikoen for å bli ilagt renter skal skjerpe søkerens aktsomhet ved utfylling og innlevering av søknad om tilskudd.

Selv om det er en «kan»-bestemmelse, er renter fra og med den urettmessige utbetalingen hovedregelen ved grov uaktsomhet eller forsett, og et annet resultat må i så fall begrunnes. Samtidig er det ikke nødvendigvis rimelig at parten belastes for en unødige lang saksbehandlingstid dersom dette skyldes forvaltningen selv. Det finnes eksempler på at en klagesaksbehandling har trukket ut i tid. På den annen side er det heller ikke gitt at det er rimelig at parten skal ha en gevinst av å ha fått råde over et urettmessig utbetalt beløp i hele perioden frem til endelig vedtak i klagesak. I slike tilfeller kan det være rimelig å dele renteperioden slik at man krever forsinkelsesrenter i perioden fra utbetalingen skjedde til det ble truffet vedtak i første instans, mens man beregnet avsavnsrente (for eksempel lik ordinær innskuddsrente) i perioden fra vedtaket i første instans treffes og frem til betaling skjer.

I forskriften § 13 tredje ledd heter det:

Krav fra offentlig myndighet som utspringer av foretakets jordbruksvirksomhet kan motregnes i senere produksjonstilskuddsutbetalinger til foretaket.

Dersom søker for eksempel er ilagt tvangsmulkt for brudd på annet regelverk, kan denne inndrives gjennom motregning i tilskudd. Motregning iverksettes ved at forvalter av særregelverket henvender seg til kommunen og begjærer motregning. En del av tilskuddet går da ikke til utbetaling til foretaket, men overføres til forvalter av særregelverket til dekning av dennes krav mot foretaket.

Dersom kravet er større enn tilskuddet må kreditor begjære ny motregning i neste søknadsomgang fordi det ikke er anledning til å begjære motregning i framtidige tilskudd. Ny begjæring kan ikke fremmes før søknadsfristen har gått ut for den aktuelle søknadsomgangen og søknad om tilskudd er mottatt i forvaltningen.

Tilskuddsforvalter må kontrollere at tilknytningen mellom de to kravene er nær nok, altså om statens krav på foretaket «utspringer fra foretakets jordbruksvirksomhet», jf. § 13 tredje ledd. Eksempler på administrative reaksjoner, for eksempel tvangsmulkt, i annet regelverk som regulerer jordbruksvirksomhet er dyrevelferdsloven (lov 19. juni 2009 nr. 97) § 35, omsetningsloven (lov 10. juli 1936 nr. 6) § 9, forurensningsloven (lov 13. mars 1981 nr.6) §§ 53 og 73, jordlova §§ 9-12 og 20, og husdyrkonsesjonsloven § 7.

Med hilsen
for Landbruksdirektoratet

Grete Hage Hansen
fungerende seksjonssjef

Christian Finnanger
rådgiver

Dokumentet er elektronisk godkjent og trenger derfor ingen signatur.